АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 1/1'2021

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

[https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\)](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1))

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 липня 2020 р. № 886 (економічні науки).

Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 вересня 2020 р. № 1188 (юридичні науки).

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 р. № 353/10 (облік та аудит).

Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Префікс doi журналу: 10.37634/efp.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 1 від 21 січня

2021 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 27.01.2021

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2021
© "Економіка. Фінанси. Право",
2021

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 1/1'2021

(issued from 1994)

ISSN 2409-1944

[https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\)](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1))

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine of 02 July 2020 № 886 (economic sciences).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine on September 24, 2020 № 1188 (legal sciences).

Order of Audit Chamber of Ukraine on 21 December 2017 № 353/10 (accounting and audit).

Certificate of registration of a series of KV № 21620-11520PR dated October 12 2015.

Journal is awarded the international identification number ISSN 2409-1944 and included in the international Scientometrics base Index Copernicus.

Journal's doi: 10.37634/efp.

Founders:

Audit firm "Analitik" jointly with the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

Articles must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 1 dated January 21, 2021). Full or partial reprint of the

materials of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 27.01.2021

Format 60/84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,
Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analitik", 2021
© "Economics. Finances. Law",
2021

Typography: LLC "International Business
Center"

Головний редактор

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України»

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бойко Антон Олександрович, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет

Величко Олена Георгіївна, радник першого віце-прем'єр міністра України – Міністра економічного розвитку і торгівлі України

Вережубова Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, Білоруський державний економічний університет

Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Головач Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, аудитор, заступник директора з наукової роботи Інституту аудиту

Евангелос Сіскос, д.е.н., професор, Університет Західної Македонії

Криштопа Ірина Ігорівна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування»

Полякова Євгенія Сергіївна, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, проректор з науково-педагогічної роботи (навчальний процес) Вищого навчального закладу «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»

Потишняк Олена Миколаївна, д.е.н., професор, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., професор, ректор Вищого навчального закладу "Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»", Академік Академії економічних наук України

Тринчук Віктор Вікторович, к.е.н., доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу Національного університету харчових технологій

Чижєвська Людмила Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і аудиту Державного університету «Житомирська політехніка», академік Академії економічних наук України

Члени редакційної колегії з правових наук:

Балгімбекова Гульнара, к.ю.н., завідувач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління ПрАТ «Аудиторська фірма "Аналітик"», Заслужений юрист України

Василишчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Національної академії внутрішніх справ, заслужений юрист України, полковник поліції

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., проф., заслужений юрист України, академік Міжнародної академії безпеки та конфліктології

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності НАВС

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Національної академії правових наук України

Мусін Куат Саніязданович, к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморський національний університет імені Петра Могили, академік Національної академії наук вищої освіти України

Скоржевська-Амберг Малгожата, Доктор філософії, адвокат, Університет Козмінського, юридичний коледж, Кафедра теорії, філософії та історії права (Польща)

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна". Заслужений юрист України.

Яровий Анатолій Олександрович, к.ю.н., доцент, професор кафедри права публічного адміністрування Маріупольського державного університету, суддя у відставці

Editor-in-chief

Levchenko Valentyna Petrivna, Dr. Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine"

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Boiko Anton Oleksandrovych, PhD Economics, Associate Professor of Economic Cybernetics Department, Sumy State University

Velychko Olena Heorhiivna, Advisor to the First Vice Prime Minister of Ukraine - Minister of Economic Development and Trade of Ukraine

Verezubova Tatyana Anatolevna, Dr. Economics, Professor, Head of the Department of Finances, Belarusian State Economic University

Evangelos Siskos, Dr. Economics, Professor, University of Western Macedonia

Herasymovych Anatolii Mykhailovych, Dr. Economics, Professor, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Holovach Tetiana Anatoliivna, Dr. Economics, Professor, auditor, deputy director for scientific work of the Institute of Audit

Kryshchop Iryna Ihorivna, Dr. Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation Department, Kyiv National Economic University after Vadym Hetman

Mantsevych Yurii Mykolaiovych, Dr. Economics, Associate Professor, Scientific Secretary of the State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development"

Polakova Yevheniia Serhiivna, PhD Economics, Associate Professor of Finances and Banking Department, vice-rector for scientific and pedagogical work, Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»

Potyshniak Olena Mykolaivna, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Business and Management Department of the Kharkiv National Technical University of Agriculture after Petro Vasylenko

Prushkivskiy Volodymyr Hennadiiovych, Dr. Economics, Professor, First Vice-Rector of the Zaporizhia National Technical University

Tkachenko Serhii Anatoliiovych, Dr. Economics, Professor, Rector of the Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"», Academician of Academy of Economic Sciences of Ukraine

Trynchuk Viktor Viktorovych, PhD Economics, Associate Professor of tourism and hotel business department, National University of Food Technology

Chyzhevska Liudmyla Vitaliivna, Dr. Economics, Professor, Professor of the Production, Professor of Accounting and Auditing Department, State University "Zhytomyr Polytechnic", Academician of the Academy of Economic Sciences of Ukraine

Members of the editorial board of Law Sciences:

Balgimbekova Gulnara, PhD Law, Head of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Holovach Volodymyr Volodymyrovych, PhD Law, Head of the Board of the Audit Firm "Analitik", Honored Lawyer of Ukraine

Konstantinov Serhii Fedorovych, Dr. Law, Professor, Head of the Administrative Activity Department of the National Academy of Internal Affairs

Vasylynychuk Viktor Ivanovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Operational and Investigating Department of the National Academy of Internal Affairs, Honored Lawyer of Ukraine, Colonel of the Police

Hlushkov Valerii Oleksandrovych, Dr. Law, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Academician of the International Security and Conflict Academy

Luts Volodymyr Vasylovych, Dr. Law, Professor, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Academician of National Academy of Law Sciences of Ukraine

Musin Kuat Saniazdandovych, PhD Law, Senior Lecturer of the constitutional and international law department, Karagandy State University after E.A. Buketov.

Ozerskyi Ihor Volodymyrovych, Dr. Law, Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process Department of Black Sea National University after Petro Mohyla, Academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine

Skorzewska-Amberg Malgorzata, PhD, DSc, Kozminski University, College of Law, Department of Theory, Philosophy and History of Law (Poland)

Frytskyi Yurii Olehovych, Dr. Law, Professor, Head of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines Department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University, Honored Lawyer of Ukraine

Yarovyi Anatolii Oleksandrovych, PhD Law, Professor of Law and Public Administration Department, Mariupol State University, retired judge

Відповідальний редактор: Поповецька-Демченко Леся Петрівна

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна

Managing editor: Popovetska-Demchenko Lesia Petrivna

Issue Editor: Tumanian Anna Ohanesivna

ЗМІСТ

Т.Б. ГОРОДЕЦЬКА, І.О. ІВАСЮК, В.А. БОРОДІН. Механізм реалізації інноваційних проєктів підприємствами за умов турбулентності	5
Л.М. ГАНАС, О.В. ХОМІК. Особливості сертифікування світлодіодної продукції українського походження у впровадженні експортного напрямку до країн Європейського Союзу	11
О.В. РОЖЕНКО, Т.В. ХАЙЛОВА. Тенденції розвитку суб'єктів господарювання в Україні як фактори їх державно-правового регулювання	14
М.Т. ШЕНДРИГОРЕНКО, В.В. ЛЯДСЬКА. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки	19
І.Ю. ШЕВЧЕНКО, В.Є. ЦЕМА. Конкуренція закладів вищої освіти на регіональних ринках освітніх послуг в Україні	22
Ю.В. ШТИК, Р.І. ДОРОШУК. Особливості формування еколого-економічного аналізу: сутність, значення, складові	32
В.В. АГАПОВА, О.Ф. ІВАШИНА, С.Ю. ІВАШИНА. Потенціал регулювання товарних бенчмарків в Україні: досвід ЄС	36
Л.В. СЕМЕРУНЬ, А.Т. ПОРХУН, А.І. ШМИРІНА. Економічний стан підприємства та показники його оцінювання	41

CONTENTS

T.B. HORODETSKA, I.O. IVASIUK, V.A. BORODIN. Mechanism of implementation of innovative practices by enterprises under turbulence conditions	5
L.M. HANAS, O.V. KHOMIK. Peculiarities of certification of led products of Ukrainian origin in the introduction of export direction to European Countries	11
O.V. ROZHENKO, T.V. KHAILOVA. Trends of development of business entities in Ukraine as factors of their state and legal regulation	14
M.T. SHENDRYHORENKO, V.V. LIADSKA. Accounting in a digital economy	19
I.Y. SHEVCHENKO, V.Y. TSEMA. Competition of higher education institutions in regional markets of educational services in Ukraine	22
Y.V. SHTYK, R.I. DOROSHUK. Features of formation of ecologic and economic analysis: essence, value, components	32
V.V. AGAPOVA, O.F. IVASHYNA, S.Y. IVASHYNA. Potential of commodity benchmarks regulation in Ukraine: EU experience	36
L.V. SEMERUN, A.T. PORKHUN, A.I. SHMYRINA. Economic condition of the enterprise and its evaluation indicators	41

ГОРОДЕЦЬКА
Тетяна Борисівна
gorodetskayaa85@gmail.com

ІВАСЮК
Інга Олексіївна
ivasiuk.7383779@stud.opu.ua

БОРОДІН
Вадим Андрійович
vadikchernomorskiy@gmail.com

к.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університет

студент, Одеський національний
політехнічний університет

студент, Одеський національний
політехнічний університет

УДК 658.5.011

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЗА УМОВ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

MECHANISM OF IMPLEMENTATION OF INNOVATIVE PRACTICES BY ENTERPRISES UNDER TURBULENCE CONDITIONS

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\).1](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1).1)

HORODETSKA Tetiana Borysivna – PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National Polytechnic University

IVASIUK Inha Oleksiivna – student, Odesa National Polytechnic University

BORODIN Vadym Andriiovych – student, Odesa National Polytechnic University

Метою дослідження є аналіз шляхів підвищення інноваційної діяльності та обґрунтування методичних і практичних аспектів створення ефективної системи управління інноваційною діяльністю підприємств харчової промисловості. За результатами дослідження було зазначено, система управління інноваційною діяльністю харчових підприємств потребує вдосконалення відповідно до сучасних умов. Синтез важелів, методів, законодавства й інформаційної бази має створити ефективний механізм управління інноваційною діяльністю підприємств харчової промисловості й допоможе українським виробникам харчових продуктів зайняти гідне місце на світовому ринку.

* * *

The purpose of the paper is to analyze ways to increase innovation and substantiate the methodological and practical aspects of creating an effective management system for innovation in the food industry. According to the results of the study, it was noted that the management system of innovative activities of food companies needs to be improved in accordance with modern conditions. The synthesis of levers, methods, legislation and information base should create an effective mechanism for managing the innovation activities of the food industry and help Ukrainian food producers to take a worthy place in the world market. The main materials used in the study were statistical data of the State Statistics Committee of Ukraine and the Odesa Regional Department of Statistics; data of the Ministry of Economy of Ukraine, the Department of Food Industry, laws and regulations on investment management; data of domestic and foreign periodicals. Methods used in statistical data processing – method of analysis and synthesis, media content – methods of comparison and grouping. In this context, the emphasis is on the problems and prospects of food enterprises, in particular on innovation processes (IP), which should ensure cost-effective use of innovations in the form of new technologies, products or services, organizational, technical and socio-economic solutions of production, financial, commercial, administrative or other nature. Thus, the problem of improving the management of innovation processes in domestic enterprises is of fundamental importance, its solution will facilitate the transition to the creation and use of higher technology, and thus accelerate economic growth of the national economy and build a modern innovation and investment model of society. This process involves qualitative transformations of government institutions, structural restructuring of the economy in various areas of management, the introduction of new approaches in the management of the food industry, which continues to be the dominant sector of the country.

Ключові слова: інноваційні процеси, система управління інноваційними процесами, індекс інтенсивності інноваційних процесів, кластер

Keywords: innovation processes, management system of innovation processes, index of intensity of innovation processes, cluster

ВСТУП

У світовому середовищі в останні десятиріччя продовжують поширюватися процеси інтеграції та глобалізації, які суттєво впливають на соціально-економічний розвиток розвинутих країн, які позиціонують себе як незалежні, конкурентоспроможні та інноваційно активні. Зазначені реалії підтверджують тезу про необхідність прискорення інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України, що вимагає створення її інноваційної моделі за умови турбулентності. Такий процес передбачає якісні перетворення інститутів влади, структурну перебудову економіки, що

стосується різних сфер господарювання, впровадження новітніх підходів в управлінні харчовою промисловістю, яка продовжує залишатися домінуючою галуззю країни.

У контексті зазначеного акцент робиться на проблемах і перспективах розвитку харчових підприємств, зокрема на інноваційних процесах (ІП), які мають забезпечувати рентабельне використання нововведень у вигляді нових технологій, продукції чи послуг, організаційно-технічних та соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого характеру. Так, проблема вдоско-

налення управління інноваційними процесами на вітчизняних підприємствах набуває принципового значення, її вирішення сприятиме переходу до створення і використання технологій більш високого рівня, а отже, прискоренню економічного зростання національної економіки та побудові сучасної інноваційно-інвестиційної моделі розвитку суспільства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті використовувалися такі методи дослідження, як: метод наукової абстракції, статистичних спостережень, аналіз та синтез.

РЕЗУЛЬТАТИ

Аналіз інноваційних процесів на харчових підприємствах має складатися з декількох послідовних етапів оцінки. Зі свого боку необхідно зазначити, що інноваційним є розвиток, що спирається на безупинні пошуки і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства в змінних умовах зовнішнього середовища в рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності, пов'язаний із модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту. А заключним етапом стане формування висновків стосовно стану управління інноваційними процесами на різних підприємствах.

У сучасних умовах функціонування підприємств ключовою умовою успішної конкурентної боротьби є інноваційні процеси, а для харчових підприємств ще й інноваційна продукція. Це має розуміти кожний керівник підприємства, саме тому інноваційні види продукції пропонує майже кожне сучасне підприємство, яке планує успішно функціонувати у складних умовах конкурентної боротьби. У такій ситуації інноваційні процеси мають бути як найбільше інтенсивними, тому найважливішим стає не тільки інноваційність, але й інтенсивність функціонування підприємства у цьому напрямі.

Інтенсивність інноваційних процесів необхідно відстежувати не лише за допомогою єдиної складової, такої як обсяг продукції, але й за показником витрат на інновації, що в більшій мірі характеризує ефективність інновацій. Окрім цього, саме відношення витрат на інновації до загальних витрат відображає не тільки існуючий обсяг фінансування підприємством інноваційних процесів, але й розвиток маркетингового та управлінського типів інноваційних процесів. Тобто дозволяє проаналізувати та спрогнозувати рівень розвитку таких напрямів інноваційного розвитку, як освоєння нового джерела постачання сировини або напівфабрикатів та реорганізація організаційної структури управління. Слід також зазначити, що саме частка впроваджених інноваційних видів продукції характеризує технологічний інноваційний процес, а саме активність впровадження нових методів виробництва тощо.

Для розрахунку індексу інноваційної активності, пропонуємо використовувати таку формулу:

$$IA = V_n k_n + V_z k_z + V_c k_c + V_a k_a + V_\phi k_\phi + V_o k_o + V_p k_p, \quad (1)$$

де: k_n – обсяги продукції харчової промисловості, % від попереднього року;

k_z – подано заявок на видачу охоронних доку-

ментів про впровадження промислових зразків, од.;

k_c – кількість спеціалістів, які виконують наукові та науково-технічні роботи, тис. осіб;

k_a – кількість інноваційно-активних харчових підприємств, % від загальної кількості підприємств;

k_ϕ – обсяг фінансування інноваційної діяльності у промисловості за рахунок держбюджету, % від загального обсягу;

k_o – витрати організацій на виконання власними силами наукових та науково-технічних робіт на одного дослідника, тис. грн;

k_p – обсяг реалізованої інноваційної продукції, млн. грн.

Аналіз інноваційних процесів пропонується проводити за допомогою кластерного аналізу, який дозволяє згрупувати підприємства у кластери з метою визначення рівня їх інноваційності. Для обґрунтування критеріїв кластерного аналізу використано експертний метод. До експертів було залучено 63 провідних фахівців харчових підприємств, за статусом: керівники – 18,2 %, робітник – 81,8 %, які за допомогою анкетування визначили, що критеріями проведення кластерного аналізу доцільно використовувати такі показники: коефіцієнт ефективності діяльності, рентабельність власного капіталу та індекс інноваційної активності. Вибір цих показників повністю задовольняє обраній схемі аналізу взаємозв'язку фінансово-економічного стану та впровадження інноваційних процесів. Характеристика інноваційних процесів на досліджуваних підприємствах представлена у табл. 1.

У рамках ієрархічного методу кластеризації для оцінювання відстаней між кластерами було використано метод «Уорда» (Ward's method). Сутність даного аналізу полягає у тому, що всі спостереження (у нашому випадку це підприємства) розглядаються як точки у багатомірному просторі ознак. Процедура класифікації, що застосовувалася, дозволила виділити точки, які близько розташовані одна від одної, й об'єднує їх у групи на основі схожих значень ознак [3].

У результаті проведення кластерного поділу підприємств сформовано три кластери. До першого кластеру потрапили підприємства, в яких найбільше значення коефіцієнта ефективності підприємства, високий індекс інноваційної активності (підприємства цього кластера на фоні всіх досліджуваних підприємств умовно характеризуються високим рівнем інноваційного розвитку) та середній рівень рентабельності власного капіталу (ТОВ «Патріот», ТОВ «Сузір'я» та ТОВ «Старт»).

До другого кластеру входять підприємства (ТОВ «Ренесанс», ТОВ «Харчова платформа», ТОВ «Соняшник»), які мають середні значення коефіцієнта ефективності підприємства та рентабельності власного капіталу, і в яких індекс інноваційної активності середній (середній розвиток інноваційних процесів на підприємствах).

Третій кластер характеризується низьким коефіцієнтом ефективності підприємства й рентабельності власного капіталу, та середнім індексом інноваційної активності (середній рівень розвитку інновацій на підприємствах). До цього кластеру увійшли – ТОВ «Казка», ТОВ «Грант», ТОВ «Кусь-кусь». У табл. 2 зведені отримані результати кластерного аналізу.

Таблиця 1

Показники аналізу фінансово-економічної діяльності та інноваційних процесів харчових підприємств

Підприємство	Рік	Фінансово-економічні показники діяльності				Показники аналізу інноваційних процесів			Характеристика інноваційних процесів
		коефіцієнт ефективності	рентабельність виробництва, %	рентабельність власного капіталу, %	рентабельність активів, %	частка витрат на інновації в загальних витратах, %	частка обсягу реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції	частка власних коштів у загальній сумі фінансування витрат на інновації, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ТОВ «Казка»	2018	-0,016	—	—	—	0,42	0,0205	100	Створення власного КБ по розробці пластикової упаковки для тортів, де виконуються проєктно-конструкторські та технологічні розробки
	2019	0,036	5,13	7,29	3,26	0,41	0,0467	100	
	2020	-0,002	—	—	—	0,39	0,0125	100	
ТОВ «Соняшник»	2018	0,04	6,06	16,89	5,59	0,14	0,0782	100	Технологічне оснащення й організація виробництва інноваційної продукції
	2019	0,038	7,7	11,39	5,94	0,13	0,1461	100	
	2020	0,036	8,85	43,93	9,54	0,1	0,0812	100	
ТОВ «Харчова платформа»	2018	0,009	0,95	5,35	2,9	0,32	0,011	100	Розробка інноваційної продукції як для власного впровадження, так і для продажу
	2019	0,041	4,4	12,3	8,12	0,29	0,0951	100	
	2020	0,044	4,68	14,49	10,05	0,31	0,1025	100	
ТОВ «Грант»	2018	0,014	1,41	6,05	1,23	4,42	0,0906	100	Виконання прикладних досліджень і проєктно-конструкторських розробок. Тактичний маркетинг і реалізація
	2019	0,013	1,26	4,21	1,02	4,17	0,1151	100	
	2020	0,013	1,28	4,52	1,05	4,03	0,1213	100	
ТОВ «Ренесанс»	2018	0,064	6,68	15,23	9,8	3	0,0621	100	Здійснення виробничого проєктування, розробка та експериментальне виробництво нової продукції на основі маркетингу ринку
	2019	0,055	5,75	10,35	6,82	2,95	0,0666	100	
	2020	0,058	5,87	11,18	7,24	2,89	0,0652	100	
ТОВ «Старт»	2018	0,131	17,32	14,22	12,47	0,21	0,2313	100	Проведення прикладних досліджень на основі фундаментальних. Розробка техніко-економічної, технологічної та експлуатаційної документації
	2019	0,112	12,67	10,33	9,62	0,2	0,1441	100	
	2020	0,048	7,9	7,53	6,85	0,17	0,1584	100	
ТОВ «Сузір'я»	2018	0,166	33,57	14,98	10,47	0,17	0,1212	30,43	Модифікація та поліпшення інноваційних процесів, як результат участі підприємства на міжнародних форумах та конференціях.
	2019	0,129	18,4	12,05	8,61	0,17	0,0542	35,68	
	2020	0,138	20,03	15,88	11,29	0,25	0,1547	39,25	
ТОВ «Кусь-кусь»	2018	-0,125	—	—	—	0,59	0,3334	100	Інноваційні процеси характеризуються незначним поліпшенням через кризовий стан на підприємстві
	2019	-0,078	—	—	—	0,58	0,1775	100	
	2020	-0,084	—	—	—	0,52	0,0985	100	

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ТОВ «Патріот»	2018	0,021	2,78	9,5	3,16	8,32	0,1562	74,56	Діяльність охоплює всі інноваційні процеси, які характеризуються глибокою технічною й технологічною модернізацією, окрім цього на підприємстві створено ряд цехів нового покоління.
	2019	0,092	9,72	48,21	17,9	7,41	0,2229	75	
	2020	0,065	6,95	25,79	9,19	8,22	0,2357	76,21	

Таблиця 2

Групування підприємств за результатами кластерного аналізу та характеристика кластерів

Підприємство	Показники			Клас-тер	Характеристика кластера
	коефіцієнт ефективності	індекс інноваційної активності процесів	рентабельність власного капіталу		
ТОВ «Патріот»	0,065	2,4751	25,79	1	Умовно високий рівень розвитку інноваційних процесів у порівнянні з іншими досліджуваними підприємствами. Показники інноваційних процесів усіх досліджуваних підприємств мають найвищі значення.
ТОВ «Сузір'я»	0,138	2,3086	15,88		
ТОВ «Старт»	0,048	1,8687	7,53		
ТОВ «Ренесанс»	0,058	0,9591	11,18	2	Середній рівень розвитку інноваційних процесів: середнє значення коефіцієнта ефективності та рентабельності власного капіталу, середній індекс інноваційної активності.
ТОВ «Харчова платформа»	0,044	0,4609	14,49		
ТОВ «Соняшник»	0,036	0,4275	43,93		
ТОВ «Казка»	-0,002	0,2546	—	3	Низький рівень розвитку інноваційних процесів, про що свідчить поступове зменшення обсягів впровадження нових видів продукції й технологій. Показники ефективності та рентабельності власного капіталу є достатньо високими, але значно відстають показники інноваційних процесів, тобто ці підприємства у своїй діяльності майже не орієнтуються на інновації.
ТОВ «Грант»	0,013	0,5092	4,52		
ТОВ «Кусь-кусь»	-0,084	0,2786	—		

Отже, на ТОВ «Патріот», ТОВ «Сузір'я», ТОВ «Старт», які відносяться до першого кластеру, високе значення коефіцієнта ефективності досягнуто за рахунок високих показників інноваційних процесів, а саме частки витрат на інновації у сукупних витратах підприємств (0,17–8,32 %), частки обсягу реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції (0,12–0,23 %), частки власних коштів у загальній сумі фінансування витрат на інновації (30,43–100 %), кількості впроваджених інноваційних видів продукції (6–10) та кількості впроваджених у виробництво нових технологічних процесів (9–13). Усе це пояснюється налагодженим виробництвом інноваційної продукції, ефективною роботою системи управління витратами та служби маркетингу. Певною мірою ці підприємства можуть бути зразком для всіх інших, але результати анкетування підтверджують той факт, що є велика кількість напрямів, які необхідно поліпшувати.

Значення показників другого кластеру свідчать про проведення політики поступового впровадження

інноваційних видів продукції, але необхідно відмітити, що на фоні підприємств третього кластера, рівень інноваційних процесів на цих підприємствах більш інтенсивний та ефективний.

Характеризуючи підприємства третього кластера, можна зазначити відсутність спрямованості до активного виробництва інноваційних видів продукції та впровадження нових технологічних процесів. Тому вони повинні коригувати управління інноваційними процесами, а саме покращувати сферу виробництва інноваційної продукції та управління витратами в інноваційній сфері для покращення існуючого стану.

Проведений аналіз та дослідження інноваційних процесів на харчових підприємствах м. Одеси дозволили розробити методичне забезпечення для вдосконалення управління інноваційними процесами.

Управління інноваційними процесами передбачає управління підприємством, яке базується на його науково-технічному потенціалі, орієнтує інноваційні процеси на потреби споживачів, здійснює аналіз, моделювання ситуацій, на підставі чого проводить регу-

лювання і своєчасні зміни на підприємстві, що від-
повідають стану зовнішнього та внутрішнього сере-
довища, що у сукупності дозволяє підприємству ви-
жити та досягнути своєї мети у довгостроковій перс-

пективі [2].

На основі проведеної кластеризації підприємств,
розроблено рекомендації до управління інноваційними
процесами на підприємствах, які представлені у табл. 3.

Таблиця 3

Рекомендації стосовно управління інноваційними процесами на харчових підприємствах

Етап УІП	Рекомендації		
	підприємствам першого кластеру (ТОВ «Патріот», ТОВ «Сузір'я» та ТОВ «Старт»)	підприємствам другого кластеру (ТОВ «Ренесанс», ТОВ «Харчова платформа», ТОВ «Соняшник»)	підприємствам третього кластеру (ТОВ «Казка», ТОВ «Грант», ТОВ «Кусь-кус»)
1	2	3	4
Створення інновації	<p>Використання нетрадиційних методів стимулювання праці.</p> <p>Розвиток інноваційного типу організаційної культури з метою підвищення ефективності роботи науково-дослідного відділу.</p> <p>Точне формулювання концепції ІІ з орієнтацією на задоволення перспективних потреб ринку (перелік конкретних завдань, вибір цільового ринку, набору властивостей і позиціонування товару).</p> <p>Створення міждисциплінарних груп і умов для спілкування та обміну ідеями.</p> <p>Чіткий розподіл відповідальності керівників за кожен сегмент усієї мережі інноваційних процесів підприємства</p>	<p>Використання нетрадиційних методів стимулювання праці.</p> <p>Розвиток інноваційного типу організаційної культури задля підвищення ефективності роботи науково-дослідницького відділу та конструкторського бюро.</p> <p>Систематизація ідей, що надходять. Добір виявлених ідей і вироблення ідей (концепції) нового продукту.</p> <p>Організація процесів на основі паралельної діяльності інтегрованих груп з розробки інновацій</p>	<p>Визначення існуючої організаційної культури та перехід до інноваційного типу організаційної культури задля підвищення ефективності роботи науково-дослідницького відділу та конструкторського бюро.</p> <p>Систематизація ідей, що надходять. Добір виявлених ідей і вироблення ідей (концепції) нового продукту. Визначення концепції власних інноваційних процесів.</p> <p>Створення міждисциплінарних груп і умов для взаємного спілкування та обміну ідеями.</p> <p>Розподіл відповідальності керівників за кожен сегмент усієї мережі інноваційних процесів підприємства</p>
Аналіз середовища та можливих ринків збуту	<p>Організація маркетингових досліджень.</p> <p>Активізація пошуку інвесторів за наявності проблем із фінансуванням.</p> <p>Оцінка спроможності підприємства у найкоротший термін забезпечити виробництво продукції.</p>	<p>Оцінювання здатності підприємства у найкоротший термін забезпечити виробництво виробів.</p>	<p>Організація роботи відділу маркетингу.</p> <p>Оцінювання здатності підприємства займатися інноваційними процесами та в найкоротші терміни забезпечити виробництво виробів.</p> <p>Визначення тимчасових інтервалів, необхідних для перебудови виробництва під потреби інноваційного процесу</p>
Втілення інновацій, розроблення дослідного зразка	<p>Підвищення ефективності роботи науково-дослідного відділу.</p>	<p>Підвищення ефективності роботи науково-дослідницького відділу та конструкторського бюро.</p>	<p>Підвищення ефективності роботи науково-дослідницького відділу.</p>
Виготовлення дослідних зразків продукції	<p>Вдосконалювання механізмів управління для врахування всіх особливостей дослідження зразків та їх коригування.</p> <p>Ухвалення рішення про впровадження нового товару у виробництво (масове, серійне) на основі програми маркетингу продукту.</p>	<p>Вдосконалення механізмів управління задля врахування всіх особливостей дослідження зразків та їх коригування.</p> <p>Ухвалення рішення про впровадження нового виробу у виробництво (масове, серійне) на основі програми маркетингу у продукт.</p>	<p>Вдосконалення механізмів управління задля врахування всіх особливостей дослідження зразків та їх коригування.</p> <p>Ухвалення рішення про впровадження нової продукції у виробництво (масове, серійне) на основі програми маркетингу у продукт.</p>

Продовження табл. 3

1	2	3	4
Підготовка до виробництва	Створення механізму раціонального використання фінансових, трудових і матеріальних ресурсів. Розроблення системи планів з освоєння нової продукції. Реструктуризація існуючих підрозділів і розроблення структури нових виробничих підрозділів	Налагодження і відпрацювання технологічного процесу. Створення механізму раціонального використання фінансових, трудових та матеріальних ресурсів. Розроблення системи планів з освоєння нової продукції.	Налагодження і відпрацювання технологічного процесу. Створення механізму раціонального використання фінансових, трудових та матеріальних ресурсів. Розроблення системи ділових взаємин як усередині підприємства, так і з зовнішнім середовищем.
Виробництво	Ефективна мотивація робітників. Ефективне використання робочого часу шляхом удосконалювання організації та нормування праці персоналу. Відповідність виробничих можливостей і попиту через забезпечення ефективності управління підприємством.	Ефективне управління засобами виробництва, товарно-матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками. Ефективна мотивація праці робітників. Відповідність виробничих можливостей та попиту через забезпечення ефективності управління підприємством.	Ефективне управління засобами виробництва, товарно-матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками. Ефективна мотивація праці робітників.
Виведення нового товару на ринок та його збут	Концентрація зусиль на результат за допомогою маркетингової стратегії просування. Мотивація споживачів: продаж у кредит, зниження цін на товари при їх оптових чи регулярних закупівлях	Концентрація зусиль на результат за допомогою маркетингової стратегії просування. Мотивація споживачів: продаж у кредит, зниження цін на товари за їх оптових чи регулярних закупівлях.	Мотивація споживачів: продаж у кредит.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження проаналізовано основні показники, що дозволяють оцінити інноваційні процеси, та запропоновано використовувати такий показник, як індекс інноваційної активності.

Проведений у роботі кластерний аналіз за допомогою ієрархічного та ітеративного методів, дозволив згрупувати досліджувані підприємства за рівнем інноваційної активності в три групи.

Запропоновані методичні положення відносно створення моделі управління інноваційними процесами з урахуванням особливостей діяльності досліджуваних харчових підприємств дозволять їх керівництву розробити управлінські рекомендації для різних етапів інноваційного процесу, прогнозувати розвиток інноваційних процесів на підприємстві завдяки визначенню причинно-наслідкових зв'язків між змінами запасів інноваційних товарів, обсягів грошових ресурсів, вартості реалізованої інноваційної продукції, витрат на інновації на етапі виведення товару на ринок, що дозволяє обґрунтувати можливості стійкості модельованої системи та зробити певні висновки відносно подальшої діяльності підприємства за умови впровадження моделі управління інноваційними процесами та врахування особливостей її реалізації.

Список використаних джерел

1. Буркова Л.А. Оцінка економічних результатів діяльності підприємства з урахуванням структури його фінансового стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 6. С. 79–89.

2. Horodetska T., Ivanchuk K., Niekrasova L., Semerun L., Zaychenko K. Food enterprises innovative activity organizing. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2019. № 27. pp. 145–151.

3. Horodetska T.B., Ivashchenko A.G. Improvement of enterprise activities based on logistics. *Вчені записки*. Київ, 2020. № 21. С. 18–26.

4. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» у 2018 році / відповідальний за випуск О.О. Кармазіна. Київ: Державна служба статистики України, 2019. 314 с.

5. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» у 2019 році / відповідальний за випуск І.В. Калачова. Київ: Державна служба статистики України, 2020. 304 с.

References

1. Burkova L.A. Estimation of economic results of activity of the enterprise taking into account structure of its financial condition. *Investments: practice and experience*. 2014. № 6. pp. 79–89. (in Ukrainian).

2. Horodetska T., Ivanchuk K., Niekrasova L., Semerun L., Zaychenko K. Food enterprises innovative activity organizing. *Journal of Hygienic Engineering and Design*. 2019. № 27. pp. 145–151.

3. Horodetska T.B., Ivashchenko A.G. Improvement of enterprise activities based on logistics. *Scientific Notes*. Kyiv, 2020. № 21. pp. 18–26.

4. Statistical collection “Scientific and innovative activities in Ukraine” in 2018 / responsible for the issue O.O. Karmazina. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 2019. 314 p. (in Ukrainian).

5. Statistical collection “Scientific and innovative activities in Ukraine” in 2019 / responsible for the issue I.V. Kalachova. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 2020. 304 p. (in Ukrainian).

ГАНАС
Любов Миколаївна
liubov.m.hanas@lpnu.ua

УДК 006.063:339.543.4(477)

ОСОБЛИВОСТІ СЕРТИФІКУВАННЯ
СВІТЛОДІОДНОЇ ПРОДУКЦІЇ
УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ У
ВПРОВАДЖЕННІ ЕКСПОРТНОГО
НАПРЯМУ ДО КРАЇН
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ХОМІК
Ольга Вікторівна
olha.khomik.mme.2020@lpnu.ua

PECULIARITIES OF CERTIFICATION
OF LED PRODUCTS OF UKRAINIAN
ORIGIN IN THE INTRODUCTION OF
EXPORT DIRECTION TO EUROPEAN
COUNTRIES

к.е.н., доцент кафедри,
Національний університет
"Львівська політехніка"

студентка, Національний
університет "Львівська
політехніка"

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\).2](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1).2)

HANAS Liubov Mykolaivna – PhD in Economics, Associate Professor of department, National University "Lviv Polytechnic"

KHOMIK Olha Viktorivna – student, National University "Lviv Polytechnic"

У статті проаналізовано особливості сертифікування світлодіодної продукції, що призначена для експорту на ринки Європейського Союзу, визначено основні стандарти якими мають відповідати такі товари, перелічено вертикальне та горизонтальне законодавство, що окреслює вимоги та нормативи відповідності. Також у публікації наведено вимоги до проведення внутрішнього контролю виробництва та здійснення експертизи ЄС, зазначено особливості маркування світлодіодних товарів знаком CE, енергетичного маркування (EPREL) та розміщення у відповідній базі, визначено основні вимоги до розроблення етикеток.

* * *

В статье проанализированы особенности сертифицированных светодиодной продукции, предназначенной для экспорта на рынки Европейского Союза, определены основные стандарты какими должны отвечать такие товары, перечислено вертикальное и горизонтальное законодательство, которое определяет требования и нормативы соответствия. Также в публикации приведены требования к проведению внутреннего контроля производства и осуществления экспертизы ЕС, указано особенности маркировки светодиодных товаров знаком CE, энергетической маркировки (EPREL) и размещения в соответствующей базе, определены основные требования к разработке этикеток.

* * *

Introduction. In conditions of intensified market competition, the quality and safety of goods play an important role in the economic, social and environmental position of the state in the international market. To regulate the circulation of goods in foreign and domestic markets and prevent oversaturation, countries are actively using the tools of technical regulation of products. Foreign economic entities engaged in foreign economic transactions must first adapt the characteristics and features of the goods to the requirements of the host country, regulating the conformity of the components of the goods to the conditions, norms, standards and technical regulations of the country.

The purpose of the paper is to define the procedure for certification of LED products intended for export to the markets of the European Union.

Results. The paper analyzes the features of certification of LED products intended for export to the markets of the European Union. It is determined that LED panels and lamps can be placed on the EU electronic market subject to compliance with Directives 2014/30/EU, which are designed to protect work from electromagnetic interference. In order to confirm that the products meet the requirements specified in the Directive, it is necessary to pass a conformity assessment, in particular, to conduct internal control of production and examination of the EU. The publication also contains the requirements for internal production control and EU expertise, the features of labeling of LED products. When placing electrical or electronic products on the EU market covered by Directive 2014/30/EU, it must bear the CE mark. The mark must be placed on each unit of production, on the packaging, on the accompanying documents. The CE marking must be visible, clear and legible. Energy-related products sold in the EU must meet the energy labeling requirements set by EU Regulation 2017/1369. In addition, the basic requirements for the development of labels for LED products intended for export are also defined.

Conclusions. Compliance with all EU requirements for the quality of goods and compliance with the Directives allows domestic companies to export goods to European markets. Access to EU markets has a positive effect on the country's economy as a whole.

Ключові слова: сертифікування, сертифікат, регламент, директива, світлодіодна продукція, маркування

Ключевые слова: сертифицирование, сертификат, регламент, директива, светодиодная продукция, маркировка

Keywords: certification, certificate, regulation, directive, LED products, marking

ВСТУП

В умовах посиленої ринкової конкуренції якість та безпека товарів відіграють вагомий роль в економічній, соціальній та екологічній позиції держави на

міжнародному ринку. Для врегулювання обігу товарів на закордонних і внутрішніх ринках та запобігання перенасиченості, країни активно використовують інструментарій технічного регулювання продукції.

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, які проводять зовнішньоекономічні операції, передусім повинні адаптувати характеристику і особливості товару до вимог приймаючої країни, врегулювавши відповідність складових товарів умовам, нормам, стандартам і технічним регламентам відповідної країни стосовно продукції.

МЕТА статті – визначення процедури сертифікування світлодіодної продукції, що призначена на експорт для ринків Європейського Союзу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час написання статті використані методи: синтез та аналіз, теоретичне узагальнення, групування тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

У 1985 р. країни Європейського Союзу провели лібералізацію системи технічного регулювання товарів промислового призначення. Так, уповноважені органи перейшли від процедури контролю процесу виробництва до перевірки безпеки товарів в обігу, – це зумовило відмову від обов'язкової сертифікації і появи альтернативи підтвердження стандартів ЄС, виконання вимог безпечності продукції у допустимій для виробника манері, а також посилилась відповідальність за порушення стандартів і випуск небезпечних товарів [1, 2]. У 2008 р. відбулось технічна реформа ЄС з метою підвищення ринкового нагляду та якості оцінки відповідності, уточнення сфер застосування маркування CE та створення інструментарію заходів регулювання продукції. Технічні рішення, які задовільняють вимоги відносно безпечності товарів, описані у Гармонізованих Стандартах [3].

Система технічного регулювання ЄС проводить контроль, виявлення та усунення шкідливої продукції, питання якості товарів регулюється галузевими об'єднаннями та організаціями споживачів. Законодавство ЄС, що окреслює вимоги та нормативи нехарчової продукції поділяється на вертикальне та горизонтальне. Горизонтальне законодавство ЄС регулює обіг світлодіодної продукції наступними нормативними актами – Директива 85/374/ЕЕС (відповідальність за дефектну продукцію) та Директива 2001/95/ЕС (загальна безпечність продукції). Серед вертикальних актів, які встановлюють вимоги до світлодіодної продукції є Директива 2014/35/EU (низьковольтне обладнання) та Директива 2014/30/EU (електромагнітна сумісність) [4].

Низьковольтне обладнання, яке вироблене поза межами Європейського Союзу, проте призначене для обігу на ньому, вимагає маркування CE. Маркування CE засвідчує відповідність товарів вимогам безпечності користування і дозволяє вільний обіг на ринку ЄС. Позначка CE означає те, що продукція була попередньо оцінена перед виходом на ринок європейської економічної зони, вона задовольняє вимоги безпечності, таким чином її можна продавати на ринку ЄС.

Для просування світлодіодної продукції на ринок ЄС на українську фірму покладена відповідальність за здійснення оцінки відповідності, складання технічної документації, оформлення декларації про відповідність CE, позначення товарів маркуванням CE.

Важливим елементом у процесі впровадження ек-

портного напрямку українського підприємства є вибір конкурентоспроможної продукції, оскільки вимоги країн ЄС до безпеки та якості товару дуже високі. Щоб зрозуміти умови експорту та відповідно вимоги до конкретного виду товару, потрібно налагодити взаємоузгоджені стосунки з потенційним покупцем – імпортером. Оскільки імпортер слідує за дотримання обов'язкових вимог до ввезеної продукції на територію ЄС, він відповідає за безпечність імпортованої продукції для суспільства в цілому.

Продукція, яка пропонується на ринок ЄС, повинна узгоджуватись з державними обов'язковими та добровільними вимогами, вимогами приватного сектору та індивідуальними вимогами підприємства-покупця. Виконання обов'язкових вимог до продукції дозволить українському виробнику легально ввезти товари на митну територію ЄС. Обов'язкові вимоги до товарів, котрі встановлюються у країнах ЄС регулюються законодавством ЄС (регламентами та директивами ЄС).

Світлодіодні панелі та лампи можуть розміщуватись на ринку електронних засобів ЄС за умови дотримання Директив 2014/30/EU, яка покликана захищати роботу від електромагнітних порушень. Для того щоб підтвердити, що продукція відповідає вимогам, зазначених у Директиві, необхідно пройти оцінювання відповідності, зокрема потрібно провести внутрішній контроль виробництва та експертизу ЄС [5].

Внутрішній контроль за виробництвом це своєрідна схема оцінювання відповідності бізнесу, за якою виробник заявляє відповідність критеріїв товару стандартам Директиви і також він відповідає за додержання цих норм. Для того щоб підприємство провело внутрішній контроль виробництва, необхідно [6]:

1. Оцінити електромагнітну продукцію, та підтвердити її на відповідність умовам експлуатації у всіх можливих конфігураціях.

2. Встановити технічну документацію, яка повинна містити загальний опис продукції; її проектування та креслення; схеми компонентів, підкладок; описи і роз'яснення креслень та схем роботи апарату; проєктні розрахунки проведених експертиз, протоколи / звіти випробувань; перелік гармонізованих стандартів, які застосовуються повністю чи частково.

3. Забезпечити, щоб організація та моніторинг виробничого процесу повністю відповідали технічній документації; у разі потреби вжити всіх необхідних заходів для того, щоб вироблена продукція відповідала технічній документації;

4. Нанести маркування CE на кожну одиницю товару.

5. Скласти письмову декларацію ЄС про відповідність товару відповідно до сертифіката відповідності.

Експертиза ЄС з боку уповноваженого органу означає, що нотифікований орган перевіряє та підтверджує чи технічна конструкція продукту узгоджується з вимогами Директиви. Так, виробнику потрібно надати нотифікованому органу ЄС технічну документацію, щоб підтвердити відповідність товару Директиві, бо на основі цього підтвердження і буде видано сертифікат про відповідність продукції вимогам ЄС. Експертиза ЄС проводиться шляхом оцінювання відповідності технічного проєкту за допомогою вивчення технічної документації без огляду зразків. Прове-

дення експертизи ЄС на підприємстві відбувається шляхом виконання таких завдань та проходження певних процедур [7]:

1. Подати заявку встановленої форми, де зазначається ім'я та адреса виробника/представника та інші дані, на проведення експертизи в уповноваженого органу на власний вибір.

2. Подати письмову декларацію про те, що заява не буда надана для розгляду іншому уповноваженому органу.

3. Надати технічну документацію.

4. Уповноважений орган вивчає подану документацію для оцінювання відповідності нормам і вимогам продукції.

5. Уповноважений орган надає звіт про оцінку, де зазначається результат оцінювання на відповідність товару вимогам законодавства ЄС. Нотифікований орган оприлюднює вміст звіту повністю або частково лише за згодою виробника.

6. Якщо товар відповідає Директивам ЄС, тоді нотифікований орган видає сертифікат ЄС. Сертифікат містить найменування і адресу виробника, висновки експертизи, основні вимоги, які охоплюються експертизою. Сертифікат ЄС містить інформацію, яка дозволяє оцінювати відповідність продукції досліджуваному зразку та допускає контроль за експлуатацією. Якщо нотифікований орган відмовляється видавати сертифікат ЄС, тоді він повідомляє про це виробника, детально зазначаючи причини такої відмови.

7. Якщо надалі є певні зміни стосовно загальноєвропейського нормативного стану продукції, які свідчать про те, що товар може не відповідати стандартам та вимогам Директиви, чи визначає, що товар потребує подальшого дослідження, уповноважений орган повідомляє про це виробника.

В умовах розміщення електричної чи електронної продукції на ринку ЄС, на які поширюється Директива 2014/30/EU, повинна мати знак CE. Марка повинна бути розміщена на кожній одиниці продукції, на упаковці, на супровідних документах. Маркування CE повинно бути видимим, чітким та розбірливим.

Продукція, пов'язана з енергетикою, яка продається в ЄС, повинна відповідати вимогам енергетичного маркування, які встановлюються Регламентом ЄС 2017/1369. Цей Регламент окреслює межі, за якими споживачі приймають обґрунтовані рішення стосовно придбання енергоефективної продукції, а виробники розробляють ефективний товар для задоволення споживчого попиту [8].

Світлодіодна продукція повинна мати етикетку (друкована або електронна форма), де зазначається клас енергоефективності моделі товару, зокрема вписується літера (за шкалою AG, де A – найкращий клас, G – найнижчий) та колір (є 7 відтінків кольорів, від темно зеленого, жовтого до червоного), літера A і темно зелений колір свідчать про найвищий клас енергоефективності.

Енергетична етикетка має бути доповнена відповідною таблицею про товар (у електронній / друкованій формі), де зазначаються обов'язкові дані конкретної моделі товару. За нанесення марки відповідає переважно постачальник (виробник) або дилер. З 2019 р. постачальники (виробники, уповноважені пред-

ставники, імпортери) повинні зареєструвати кожну модель енергоефективної продукції у базі реєстрації європейських товарів для енергетичного маркування (EPREL) перед виводом продукції на європейський ринок.

ВИСНОВКИ

Виконання всіх вимог ЄС до якості товарів та відповідності Директивам дозволяють вітчизняним підприємствам здійснювати експорт товарів на європейські ринки. Вихід на ринки ЄС позитивно впливає на економіку країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Реєстр призначених органів з оцінки відповідності продукції вимогам технічних регламентів: затв. Законом України від 15.01.2015 № 124-VIII. Дата оновлення: 06.06.2019. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=95f429b5-7a93-4fd3-b8e8-b84b52194afc&title=RestrPriznachenikhOrganivZOtsinkiVidpovidnosti-oov-VimogamTekhnichnikhReglamentiv>

2. Реєстр технічних регламентів: затв. Законом України від 15.01.2015 № 124-VIII. Дата оновлення: 06.06.2019. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=TekhnichniReglamenti>

3. Про затвердження Порядку формування та ведення бази даних про технічні регламенти України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 08.10.2015 № 1282. Дата оновлення: 17.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1309-15#Text>

4. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015 № 124-VIII. Дата оновлення: 06.06.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text>

5. Букреева О.С., Рибалко І.В. Основи стандартизації та оцінки відповідності. Харків: ХНАДУ, 2019. 76 с.

6. Технічні бар'єри у торгівлі. URL: <http://eu-ua.org/yevrointehratsiia/tekhichni-bariery-u-torhivli>

7. Import requirements for product code 9405.10.50 from Ukraine to Lithuania. URL: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/results?product=94051050&origin=UA&destination=LT>

References

1. Register of designated bodies for assessment of conformity of products to the requirements of technical regulations: approved. by the law of Ukraine of 15.01.2015 № 124-VIII. Date of update: 06.06.2019. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=95f429b5-7a93-4fd3-b8e8-b84b52194afc&title=RestrPriznachenikhOrganivZOtsinkiVidpovidnosti-oovglaVVihham>

2. Register of technical regulations: approved. by the law of Ukraine of 15.01.2015 № 124-VIII. Date of update: 06.06.2019. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=TekhnichniReglamenti>

3. On approval of the Procedure for formation and maintenance of the database on technical regulations of Ukraine: order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine dated 08.10.2015 № 1282. Date of update: 17.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1309-15#Text>

4. On technical regulations and conformity assessment: Law of Ukraine of 15.01.2015 № 124-VIII. Date of update: 06.06.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text>

5. Bukrieva O.S., Rybalko I.V. Fundamentals of standardization and conformity assessment. Kharkiv: KhNADU, 2019. 76 p.

6. Technical barriers to trade. URL: <http://eu-ua.org/yevrointehratsiia/tekhichni-bariery-u-torhivli>

7. Import requirements for product code 9405.10.50 from Ukraine to Lithuania. URL: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/results?product=94051050&origin=UA&destination=LT>

РОЖЕНКО
Олександра Вікторівна
rozhenko@ukr.net

УДК 005.591.3:339(477)-047(045)
**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ ЯК
ФАКТОРИ ЇХ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ**

ХАЙЛОВА
Тетяна Володимирівна
tvha@i.ua

к.е.н., доцент, Криворізький
навчально-науковий інститут
Донецького юридичного
інституту МВС України

**TRENDS OF DEVELOPMENT OF BUSINESS
ENTITIES IN UKRAINE AS FACTORS OF
THEIR STATE AND LEGAL REGULATION**

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\).3](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1).3)

канд.наук.держ.упр., доцент,
Донецький юридичний інститут
МВС України (Маріуполь)

ROZHENKO Oleksandra Viktorivna – PhD in Economics, Associate Professor, Kryvyi Rih Educational and Scientific Institute of Donetsk Law Institute of Internal Affairs of Ukraine

KHAILOVA Tetiana Volodymyrivna – PhD in Public Administration, Associate Professor, Donetsk Law Institute of Internal Affairs of Ukraine (Mariupol)

Виявлено тенденції розвитку суб'єктів господарювання в Україні, що є чинниками для формування соціально-економічних напрямів їх державно-правового регулювання, враховуючи всю різноманітність характеристик їх функціонування. Досліджено співвідношення динаміки обсягів ВВП в Україні з динамікою ВВП у світі. Досліджено структуру валового внутрішнього продукту України та виявлено десять галузей, питома вага у ВВП країни яких найбільша. Дослідивши структуру валового регіонального продукту та сальдо зовнішньої торгівлі, виявлено адміністративно-територіальні одиниці, в яких має місце найвища концентрація: м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області. За виділеними регіонами та Україні досліджено тенденції основних показників діяльності підприємств.

* * *

Выявлены тенденции развития субъектов хозяйствования в Украине, выступающие факторами для формирования социально-экономических направлений их государственно-правового регулирования, учитывая все разнообразие характеристик их функционирования. Исследовано соотношение динамики объемов ВВП в Украине с динамикой ВВП в мире. Исследована структура валового внутреннего продукта Украины и выявлено десять отраслей, удельный вес в ВВП страны которых наибольшая. Исследована структура валового регионального продукта и сальдо внешней торговли, выявлено административно-территориальные единицы в которых имеет место высокая концентрация г. Киев, Днепропетровская и Харьковская области. По выделенным регионам и Украине исследованы тенденции основных показателей деятельности предприятий.

* * *

Trends in the development of economic entities in Ukraine, which are factors for the formation of socio-economic areas of their state and legal regulation, taking into account all the diversity of characteristics of their functioning. Factors of state and legal regulation of economic entities in Ukraine, namely the branches of the national economy, as objects of such influence that need to be adjusted. The ratio of the dynamics of GDP in Ukraine with the dynamics of GDP in the world was studied, in Ukraine the decline in GDP growth occurred by 6.98 % more than in the world. The identified trends are an important factor for the development and introduction of changes in state and legal regulation for the adaptation of domestic legal norms to European and world standards. The structure of Ukraine's gross domestic product was studied and ten industries with the largest share in the country's GDP were identified. By indicators: the share of gross regional product in total (%), indices of physical volume of gross regional product (in previous year's prices, percent), indices of physical volume of gross regional product per capita in Kyiv, Dnipropetrovsk and Kharkiv regions have the largest values by state, but with different rates of change. Examining the structure of gross regional product and the balance of foreign trade, identified administrative-territorial units in which there is the highest concentration: Kyiv, Dnipropetrovsk and Kharkiv regions. Studies of key performance indicators of economic entities show a decrease in the number of economic entities by 1.66 %, an increase in the number of employees by 9.76 %, an increase in sales by 87.62 % and an increase in personnel costs by 124.65 %. Trends of the main indicators of enterprise activity have been studied in the selected regions and Ukraine, the growth of the number of business entities in 2015–2019 is observed only in Kyiv. The generalizing factor in the context of this study is the level of profitability (loss) of all activities of enterprises, which during 2015–2019 increased by more than 200 %.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, підприємство, тенденції розвитку, державно-правове регулювання, фактор

Ключевые слова: субъект хозяйствования, предприятие, тенденции развития, государственно-правовое регулирование, фактор

Keywords: business entity, enterprise, development trends, state and legal regulation, factor

ВСТУП

У сучасний період турбодинамічності євроінтеграційних та глобалізаційних процесів, суб'єкти господарювання зазнають вагомих змін та збурень. Згідно із Законом України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» [1] вітчизняні суб'єкти господарювання розширюють

коло контрагентів, відбувається кількісне та якісне переформатування господарських зв'язків як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. У таких умовах вітчизняні суб'єкти господарювання потребують розроблення та застосування нових механізмів державно-правового регулювання, від якої залежить їхній розвиток та зростання економічного потенціалу

та, зокрема, створення надійної системи їх економічної безпеки. Першочерговим у цьому процесі є дослідження стану та виявлення тенденцій розвитку суб'єктів господарювання в Україні. Тому постійний моніторинг та аналіз розвитку суб'єктів господарювання України та пошук шляхів зростання ефективності їх діяльності є актуальним.

МЕТА роботи полягає у виявленні тенденції розвитку суб'єктів господарювання в Україні, які можуть бути факторами для формування соціально-економічних напрямів їх державно-правового регулювання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною основою роботи є наукові праці, законодавча база, ресурси Internet.

Під час дослідження використано: методи теоретичного узагальнення й порівняння у процесі вивчення тенденцій розвитку суб'єктів господарювання в Україні, аналізу й синтезу для визначення соціально-економічних факторів їх державно-правового регулювання, методи абстрагування та узагальнення для формування висновків стосовно формування напрямів державно-правового регулювання суб'єктів господарювання в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ

У процесі інтеграційного розвитку Україна знизилася свій рейтинг на 2 позиції, не змінивши оцінку 57 впродовж 2018–2019 рр., за глобальним індексом конкурентоспроможності [2]. Проте на основі дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами, в якій визначено сторонами Угоди важливість вільної та неспотвореної конкуренції у торговельних відносинах [3], є необхідним застосування нових механізмів державно-правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання в Україні, як основного напрямку забезпечення їх ефективного функціонування. Початковим етапом цього процесу є дослідження тенденцій розвитку суб'єктів господарювання в Україні, що потребує постійного моніторингу.

Динаміка структури валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності наведена на рис. 1.

Дані дослідження демонструють темп змін валового внутрішнього продукту галузей, які у 2015 р. мали найбільші частки, відповідно у низхідному порядку.

Отже, найбільшу частку у ВВП протягом усього періоду що досліджується займає КВЕД – «Податки на продукти». Станом на 2019 рік, найменшу частку з обраної сукупності галузей займає «Освіта» – 4,44 %, хоча на 2015 р. найменшу частку займала «Інформація та телекомунікації» – 3,65 %.

Найбільшу позитивну динаміку за період що досліджується має «Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування» – 1,9 %, найбільшу негативну динаміку, відповідно, – Сільське, лісове та рибне господарство – 3,05 %.

Даний фрагмент дослідження демонструє фактори державно-правового регулювання суб'єктів господарювання в Україні, а саме галузі національної економіки, як об'єкти такого впливу, що потребують коригування.

Динаміка обсягів вітчизняного та світового валового внутрішнього продукту наведена на рис. 2.

Проведене дослідження стосовно динаміки обсягів вітчизняного та світового валового внутрішнього продукту демонструє, що як в Україні, так і у світі темпи зростання ВВП знизились, але в Україні таке зниження відбулося на 6,98 % більше, ніж у світі. Виявлені тенденції можуть бути вагомим фактором та частковим підґрунтям для розробки та внесення змін у державно-правове регулювання до адаптації вітчизняних правових норм до європейських та світових стандартів.

Рис. 1. Динаміка структури валового внутрішнього продукту, % [складено авторами згідно з [4]]

Рис. 2. Динаміка обсягів вітчизняного та світового валового внутрішнього продукту

Обраний період дослідження характеризується розвитком процесів децентралізації, згідно з [6], на зростання ефективності яких вагомо впливають тенденції розвитку суб'єктів господарювання в регіонах. Вивчення динаміки валового регіонального продукту за 2015–2019 рр. наведено у табл. 1, а саме за регіонами – «лідерами»: м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області. За показниками: частка валового регіонального продукту в загальному підсумку (%), індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року, відсотків), індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу вказані області мають найбільші значення по державі, але з різними темпами

змін. За показниками Індеси фізичного обсягу валового регіонального продукту вказані регіони мають позитивну динаміку, але в Харківській області – темп зростання найменший.

Проведене дослідження у даній частині визначило фактори державно-правового регулювання суб'єктів господарювання в регіонах, зокрема, вплив діяльності об'єднаних територіальних громад на розвиток суб'єктів господарювання у відповідному регіоні.

Дослідження сальдо зовнішньої торгівлі товарами, згідно з рис. 3, має виключне значення у глобалізаційних та євроінтеграційних умовах функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання.

Таблиця 1

Динаміка валового регіонального продукту [складено авторами на основі [4]]

№ з-п	Показник	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення 2019/2015	
							абс.	відн.
	Частка валового регіонального продукту в загальному підсумку (%)							
1	м. Київ	22,5	22,7	23,4	23,4	23,4	0,90	104,00
2	Дніпропетровська обл.	11,1	10,8	10,2	10,5	10,3	-0,80	92,79
3	Харківська обл.	6,1	6,3	6,5	6,3	6,6	0,50	108,20
	Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року, відсотків)							
1	м. Київ	95,4	92,7	104,8	105,2	103,2	7,80	108,18
2	Дніпропетровська обл.	95,5	90,9	99,1	102,4	102,8	7,30	107,64
3	Харківська обл.	98,1	91,2	102,7	101,8	102,8	4,70	104,79
	Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу							
1	м. Київ	95,4	92,7	104,8	105,2	103,2	7,80	108,18
2	Дніпропетровська обл.	95,5	90,9	99,1	102,4	102,8	7,30	107,64
3	Харківська обл.	98,1	91,2	102,7	101,8	102,8	4,70	104,79
4	Україна	93,7	90,6	102,9	102,9	103,9	10,20	110,89

Рис. 3. Динаміка темпу змін експорту, імпорту та сальдо зовнішньої торгівлі товарами в Україні за 2015–2019 рр. [Складено авторами на основі [4]]

Так, рис. 3 демонструє перевищення темпів зростання імпорту темпів зростання експорту, що дозволяє сформулювати розуміння про негативне сальдо зовнішньої торгівлі, темпи зростання якого знижуються, але залишаються такими, що мають місце.

Проведене дослідження дозволяє сформулювати висновки відносно факторів державно-правового регулювання у частині формування зовнішньоекономічної політики держави тощо.

Вивчення сальдо зовнішньої торгівлі товарами у розрізі виокремлених у даній статті регіонів-«лідерів» (рис. 4) дозволяє зробити висновок про те, що найбільшу питому вагу й за експортом і за імпортом займає м. Київ, питома вага Дніпропетровської області має друге місце у контексті даного дослідження, але за експортом більша ніж за імпортом. Третє місце за загальнодержавним рейтингом регіонів з експорту та імпорту має Харківська область.

Виявлені тенденції можуть слугувати факторами вдосконалення державно-правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання в регіонах, зокрема як розвиток процесів децентралізації.

Основні показники діяльності суб'єктів господа-

рювання, дослідження динаміки яких наведено у табл. 2, демонструють зменшення кількості суб'єктів господарювання на 1,66 %, зростання кількості зайнятих працівників на 9,76 %, зростання обсягу реалізованої продукції на 87,62 % та зростання витрат на персонал на 124,65 %.

У розрізі регіонів що досліджуються в даній статті, зростання кількості суб'єктів господарювання за 2015–2019 рр. спостерігається тільки у м. Києві, у Дніпропетровській та Харківській областях за цим показником – негативна динаміка (рис. 5).

Більш вичерпні висновки дозволяють зробити дослідження динаміки фінансових результатів підприємств України (рис. 6), а саме: питома вага підприємств, що отримали прибуток за період що досліджується не зазнала вагомих змін, фінансовий результат до оподаткування змінився суттєво зі значення – 348,47 млн грн у 2015 р. до 613,04 млн грн у 2019 р. Узагальнюючим показником у контексті даного дослідження виступає рівень рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств, який упродовж 2015–2019 рр. зріс понад 200 %.

Рис. 4. Динаміка питомої ваги відповідних регіонів у загальному підсумку України за 2015–2019 рр.
[складено авторами на основі [4]]

Таблиця 2

Основні показники діяльності суб'єктів господарювання [складено авторами на основі [4]]

№ з-п	Показник	2015	2016	2017	2018	2019	Відхилення 2019/2015	
							абс.	відн.
1	Кількість суб'єктів господарювання, одиниць	1974439	1865631	1805144	1839672	1941701	-32 738,00	98,34
2	Кількість зайнятих працівників, осіб	8331952	8244013	8271365	8661298	9145513	813 561,00	109,76
3	Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	5716431039	6877077356	8467031958	10148847230	10725442974	5 009 011 934,90	187,62
4	Витрати на персонал, тис. грн	432096644,3	477294066,3	620357322,4	790694405,6	970688176,6	538 591 532,30	224,65

Рис. 5. Динаміка структури кількості суб'єктів господарювання за регіонами України за 2015–2019 рр. [складено авторами на основі [4]]

Рис. 6. Динаміка фінансових результатів підприємств України за 2015–2019 рр. [складено авторами на основі [4]]

ВИСНОВКИ

Виявлено тенденції розвитку суб'єктів господарювання в Україні, які можуть бути факторами для формування соціально-економічних напрямів їх державно-правового регулювання, а саме у напрямі: регулювання внутрішнього та зовнішнього ринків, зростання ефективності децентралізаційних процесів, регулювання трудових правовідносин, механізмів оподаткування тощо.

Список використаних джерел

1. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі. Закон України від 10.04.2008 № 250–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17#Text>
2. Global Competitiveness Report. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським союзом і його державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
4. Статистична інформація. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Банк даних. Показники світового розвитку. URL: [https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=](https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.CD&country=WLD)

NY.GDP.MKTP.CD&country=WLD

6. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 01 січня 2020 року. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12055>

References

1. On ratification of the Protocol on Ukraine's accession to the World Trade Organization. Law of Ukraine of April 10, 2008 № 250–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17#Text> (in Ukrainian).
2. Global Competitiveness Report. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
3. Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union and its Member States, of the other part. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (in Ukrainian).
4. Statistical information. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian).
5. Data bank. Indicators of world development. URL: [https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=](https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.CD&country=WLD)
6. Monitoring of the process of decentralization of power and reform of local self-government as of January 1, 2020. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/12055>

ШЕНДРИГОРЕНКО

Марина Трохимівна
shendrigorenko@donnuet.edu.ua

УДК 658.274

ЛЯДСЬКА

Віталія Валеріївна
lyadska@donnuet.edu.uaБУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В
УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИACCOUNTING IN A DIGITAL
ECONOMYк.е.н., доцент, Донецький
національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-
БарановськогоDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\).4](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1).4)студентка, Донецький
національний університет
економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського**SHENDRYHORENKO Maryna Trokhymivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade**LIADSKA Vitaliia Valeriivna** – student, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade

У сучасних умовах господарювання стрімко зростає тенденція до автоматизації та модернізації систем. Це стосується й бухгалтерського обліку, оскільки всі суб'єкти господарювання потребують автоматизації цього процесу. Наразі у власників підприємств, установ, організацій виникає попит на кваліфікованих фахівців у сфері обліку, аналізу, контролю й оподаткування. Професія бухгалтера завжди має попит на ринку праці. Вона зазнала суттєвих змін, з переходом до ринкової економіки, яка дала поштовх до розвитку нових технологій, що впроваджені й у бухгалтерську справу. Однією з основних елементів системи бухгалтерського обліку є інформаційна складова двох підсистем – управлінського і фінансового обліку. Також здійснюється переорієнтування з контрольної функції на інформативну, засновану на систематизації точок цифрової трансформації організації.

* * *

Under modern economic conditions, the trend towards automation and modernization of systems is growing rapidly. This also applies to accounting, as all businesses need to automate this process. Currently, the owners of enterprises, institutions, organizations are in demand for qualified professionals in the field of accounting, analysis, control and taxation.

The profession of accountant is always in demand in the labor market. It has undergone significant changes, with the transition to a market economy, which gave impetus to the development of new technologies that have been introduced into accounting. One of the main elements of the accounting system is the information component of two subsystems – management and financial accounting. There is also a reorientation from the control function to the informative, based on the systematization of points of digital transformation of the organization.

The digital economy is a type of economy where the key factors and means of production are digital data (binary, information, etc.) and network transactions, as well as their use as a resource that can significantly increase the efficiency and productivity and cost of products and services.

The relevance of research in this area is also due to the fact that accounting risks losing its position as the main provider of financial information, due to the “dissolution” in the technical and multifunctional electronic information environment. In addition, problems with reduced accounting functionality have arisen in recent decades due to conservatism and its retroactive focus on information, specific methods and product formats, significant constraints and rules, dominance of the process over results and lack of information value for stakeholders, leading to a number of basic research aimed at reviewing the importance of the process of forming an information environment and finding ways to improve the organization of accounting.

The main direction of accounting and control and analytical work of the enterprise is to inform users about the availability and condition of assets, as their acquisition is associated with investment.

Collecting data on the availability, condition and movement of assets is a thorough process. Typically, this procedure is performed in different departments of the entity within the specified powers, so it complicates the process of summarizing data obtained from different sources.

Ключові слова: бухгалтерський облік, цифрова економіка, інформація, інформаційні технології, облікова інформація

Keywords: accounting, digital economy, information, information technology, accounting information

ВСТУП

Вирішальною тенденцією світового розвитку є перехід до нового розвитку соціальних та економічних процесів – використання цифрових технологій у державному управлінні, економіці, бізнесі, соціальній сфері, а також до нового способу життя, де інформація є вирішальним ресурсом.

Цифрова економіка є результатом трансформаційних ефектів новітніх загальних технологій у галузі інформації та комунікацій [5]. Дана трансформація прискорює економічні та соціальні процеси, робить їх кращими. Інновації закономірно впливають на всю

систему інформаційного забезпечення у процесі управління, а отже, на її центральну ланку – бухгалтерську інформаційну систему, де збирається, обробляється, зберігається та узагальнюється інформація про суб'єкт господарювання у хронологічному та систематичному порядку. Під впливом сучасних інформаційних систем та інформаційних технологій одночасно відбуваються суттєві зміни у методології і практиці бухгалтерського обліку, що підвищує репутацію та попит на професію бухгалтера.

Актуальність дослідження у цій галузі зумовлена також тим, що бухгалтерія ризикує втратити свої позиції основного постачальника фінансової інформації,

внаслідок «розчинення» у технічному та багатофункціональному електронному інформаційному середовищі. Окрім цього, проблеми зі зниженою функціональністю бухгалтерського обліку виникли в останні десятиліття через консерватизм та його ретроактивну спрямованість на інформацію, конкретні методи та формати продуктів, значні обмеження та правила, домінування процесу над результатами та відсутність інформаційної цінності для зацікавлених сторін, що призвело до низки базових досліджень, спрямованих на перегляд значення процесу формування інформаційного середовища та пошук напрямів удосконалення організації бухгалтерського обліку.

МЕТА дослідження – вивчення стану та функцій бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження використано наступні методи: гносеологічний – для розкриття основних понять, пов'язаних із цифровою економікою; аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, ідеалізація та узагальнення – для оцінювання системи бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки; систематизації та узагальнення – для вивчення перспектив підвищення ефективності організації бухгалтерського обліку.

РЕЗУЛЬТАТИ

Цифрова економіка являє собою тип економіки, де ключовими факторами та засобами виробництва є цифрові дані (двійкові, інформаційні тощо) та мережеві транзакції, а також їх використання як ресурсу, що може суттєво підвищити ефективність та продуктивність і вартість продукції та послуг [2].

Розширення інформаційного потенціалу об'єктивного економічного простору визначає розвиток теорії та вдосконалення порядку ведення бухгалтерського обліку господарських операцій і процесів, які відбуваються під час діяльності суб'єктів господарювання [1]. Сукупність тенденцій і факторів розвитку бухгалтерського обліку у цифровій економіці визначають облікову методологію, принципи, процедури, внутрішнє структурування, розподіл видів бухгалтерського обліку та їх інтеграцію, ідентифікацію та систематизацію об'єктів бухгалтерського обліку.

Важливим активом цифрової економіки є використання безконтактних технологій для ідентифікації інформації (біометрична технологія, технологія штрих-кодування, ідентифікація радіочастот, голосове введення, автоматичне бачення), включаючи QR-коди та пристрої для їх зчитування [4].

QR-коди – це простий, зручний та інтерактивний спосіб розповсюдження та отримання інформації [3]. Перевагами цього коду є велика кількість інформації, яку можна швидко закодувати, отримати доступ до нього шляхом сканування та розпізнавання сучасних цифрових пристроїв. Ці графічні коди вперше були розроблені та використані в Японії. Вони використовуються для передачі інформації від носія до пристрою й можуть містити таку інформацію, як: нагадування, номери телефонів, описи товарів, текстові повідомлення, електронні листи тощо. Коди можна використовувати на упаковці, вітринах, рекламних вісках, візитних картках або брошурах та відстежу-

вати товари й ідентифікувати предмети.

До переваг QR-кодів належать: зберігання великої кількості цифрової та текстової інформації будь-якою мовою; розмір друку коду може бути досить маленьким, але для нього передбачена висока швидкість розпізнавання; здатність читати у будь-якому напрямі; для розміщення придатна майже будь-яка поверхня; стійкість до пошкоджень, тобто навіть якщо частина коду пошкоджена (до 30 %), можна прочитати далі. Про недоліки можна виділити наступні: низький рівень підвищення обізнаності громадськості стосовно методів QR-кодування; технічні проблеми.

Основним напрямом бухгалтерської та контрольно-аналітичної роботи підприємства є інформування користувачів про наявність і стан активів, оскільки їх придбання пов'язане з інвестиціями [6].

Збір даних про наявність, стан та рух активів є реальним процесом. Зазвичай даною процедурою займаються у різних відділах суб'єкта господарювання в межах зазначених повноважень, тому це ускладнює процес узагальнення даних, одержаних із різних джерел.

Для спрощення вищезазначеної системи збирання даних, характерною для багатьох підприємств, доцільно використовувати QR-код об'єктів зі спеціальним кодом для певного підприємства для кожного об'єкта. Для системи QR-кодування потрібно замовити велику кількість кодів і мати у наявності спеціальне обладнання, зокрема мобільні пристрої (смартфони, планшети), а також програмне забезпечення, придатне для безпосереднього використання [6]. Після впровадження цієї системи можна оперативно зібрати дані, оскільки відповідальні особи матимуть доступ до даних про об'єкти, які раніше належали до компетенції іншого структурного підрозділу підприємства. Усі зібрані дані, надані керівництву, будуть відображатись в єдиній базі даних, яка створена підрозділом, що буде сприяти прийняттю відповідних управлінських рішень.

Вважаємо, що використання QR-кодів у процесі інвентаризації вдосконалив процес перевірки фактичної наявності активів, включаючи й необоротні активи, оскільки в QR-кодах шифрують усі дані про об'єкти. Під час зчитування кодів відкривається повна інформація про певний об'єкт, зазначений в інвентарній картці необоротного активу [6]. У QR-коді можна закодувати зображення об'єкта та оновити його під час наступної інвентаризації. Зображення об'єкта дозволяє об'єктивно оцінити стан та зміни активів між періодами проведення інвентаризацій.

Отже, для створення ефективної системи відстеження активів та інвентаризації за допомогою QR-кодів потрібне якісне програмне забезпечення та додаток для виконання роботи.

ВИСНОВКИ

Отже, істотні технічні зміни, спричинені оцифруванням, а також стимулювання процесу зростання інформаційного потенціалу в економічному просторі, модернізація бухгалтерської науки, сприяє вдосконаленню методології та організації бухгалтерського обліку.

Цифровий бухгалтерський облік – оцифрований процес бухгалтерського обліку, що передає фінансову інформацію за допомогою цифрових методів та інст-

рументів. З кожним роком цифрові можливості у бухгалтерському обліку стають усе більш визнаними, популярними й інтегрованими.

Список використаних джерел

1. Калюга Є.В., Коцупатрий М.М., Гуренко Т.О. Бухгалтерський облік (загальна теорія). Київ: КНЕУ, 2015. 418 с.
2. Діброва Т.Г., Цуканова І.В. Особливості застосування QR-коду в маркетингових інтегрованих комунікаціях. URL: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/10820/1/72.pdf> (дата звернення 11. 01. 2021).
3. Пивоваров Ю. Навіщо Україні цифрова економіка. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/navishcho-ukrajini-tsifrova-ekonomika-1053336.html>
4. Цифрова економіка. Про нові можливості для України. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/kubiv/tsifrova-ekonomika-pro-novi-mozhливosti-dlja-ukrajini-2282520.html>
5. Легенчук С.Ф. Багатоваріантність у бухгалтерському обліку: історико-теоретичні аспекти: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2017. 203 с.
6. Радівілова Г., Спільник І. QR-кодування в обліку та управлінні активами підприємства: переваги та перспективи використання. *Цифрова економіка: тренди та перспективи*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 25 жовтня 2018 р.). Тернопіль: Осадца Ю.В., 2018. С. 319–320. URL: <http://dSPACE.tneu.edu.ua/handle/316497/32851>

References

1. Kaliuha Ye.V., Kotsupatryi M.M., Hurenko T.O. Accounting (general theory). Kyiv: KNEU, 2015. 418 p. (in Ukrainian).
2. Dibrova T.H., Tsukanova I.V. Features of application of QR-code in marketing integrated communications. URL: <http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/10820/1/72.pdf> (access date 11.01.2021). (in Ukrainian).
3. Pyvovarov Yu. Why Ukraine digital economy? URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/navishcho-ukrajini-tsifrova-ekonomika-1053336.html> (in Ukrainian).
4. Digital economy. About new opportunities for Ukraine. URL: <https://nv.ua/eng/opinion/kubiv/tsifrova-ekonomika-pro-novi-mozhливosti-dlja-ukrajini-2282520.html> (accessed 12.01.2021). (in Ukrainian).
5. Lehenchuk S.F. Variety in accounting: historical and theoretical aspects: monograph. Zhytomyr: ZhSTU, 2017. 203 p. (in Ukrainian).
6. Radivilova H. Spilnyk I. QR-coding in the accounting and asset management of the enterprise: advantages and prospects of use. *Digital economy: trends and prospects: materials of the International scientific-practical conference* (Ternopil, October 25, 2018). Ternopil: Osadtsa Y.V., pp. 319-320. URL: <http://dSPACE.tneu.edu.ua/handle/316497/32851> (in Ukrainian).

ШЕВЧЕНКО

Інна Юріївна
shevchenko.khnadu@gmail.com

УДК 339.13:378

ЦЕМА

Валерія Євгеніївна

д.е.н., доцент, зав. кафедри,
Харківський національний
автомобільно-дорожній
університет

КОНКУРЕНЦІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКАХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

COMPETITION OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN REGIONAL MARKETS OF EDUCATIONAL SERVICES IN UKRAINE

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\).5](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1).5) здобувач, Харківський
національний автомобільно-
дорожній університет**SHEVCHENKO Inna Yuriivna** – Doctor of Economics, Associate Professor, Head of department, Kharkiv National Automobile and Highway University**TSEMA Valeriia Yevheniivna** – applicant, Kharkiv National Automobile and Highway University

У статті авторами досліджено конкуренцію закладів вищої освіти на регіональних ринках освітніх послуг в Україні. Побудовано картограми конкуренції закладів вищої освіти за 29 галузями знань, за якими наразі можливе здобуття вищої освіти в Україні. За кожною галуззю знань ідентифіковано види конкуренції закладів вищої освіти на регіональних ринках освітніх послуг України, серед яких такі як «монополія», «олігополія» та «чиста конкуренція». Якщо в регіоні відсутні заклади вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців за певною галуззю знань, такий регіон позначався як «вільна ніша».

* * *

В статье авторами исследовано конкуренцию учреждений высшего образования на региональных рынках образовательных услуг в Украине. Построено картограммы конкуренции учреждений высшего образования по 29 отраслям знаний, по которым сейчас возможно получение высшего образования в Украине. По каждой отрасли знаний идентифицировано виды конкуренции учреждений высшего образования на региональных рынках образовательных услуг Украины, среди которых такие как «монополия», «олигополия» и «чистая конкуренция». В случае, если в регионе отсутствуют учреждения высшего образования, осуществляющие подготовку специалистов по определенной отрасли знаний, то такой регион обозначался как «свободная ниша».

* * *

Introduction. The system of higher education in Ukraine is an integral part of the international educational space. In terms of the number of universities (total and per capita), Ukraine is among the top 25 countries with the largest number of higher education institutions. Although Ukraine has a fairly wide network of higher education institutions, this does not mean that there is only pure competition in the regional markets of educational services.

The purpose of the paper is to study the competition of higher education institutions in the regional markets of educational services in Ukraine.

Results. In the article the authors study the competition of higher education institutions in the regional markets of educational services in Ukraine. Maps of competition of higher education institutions in 29 fields of knowledge in Ukraine have been constructed. For each field of knowledge, the types of competition of higher education institutions in the regional markets of educational services in Ukraine have been identified, including such as “monopoly”, “oligopoly” and “pure competition”. If there are no higher education institutions in the region that train specialists in a certain field of knowledge, then such a region was referred to as a “free niche”.

Conclusion. Exceptionally pure competition of higher education institutions in the regional markets of educational services in Ukraine takes place only in the fields of knowledge 05 “Social and Behavioral Sciences” and 07 “Management and Administration”. In other fields of knowledge to some extent there are signs of oligopoly and/or monopoly of higher education institutions in the regional markets of educational services in Ukraine. There is no pure competition of higher education institutions in the regional markets of educational services in Ukraine in such fields of knowledge as 04 “Theology” and 21 “Veterinary Medicine”.

Ключові слова: заклад вищої освіти, конкуренція, регіональний ринок освітніх послуг, галузь знань

Ключевые слова: учреждение высшего образования, конкуренция, региональный рынок образовательных услуг, отрасль знаний

Keywords: higher education institution, competition, regional market of educational services, field of knowledge

ВСТУП

Вища освіта в Україні вже давно не є «привілеєм для обраних», ставши закономірною частиною фахової підготовки.

Відповідно до Інформаційно-аналітичного звіту

«Освіта в Україні» нині вітчизняна система закладів вищої освіти налічує 619 закладів [1], з яких лівова частка (50,89 %) припадає на університети.

За кількістю університетів Україна наразі посідає лише 17-е місце у світі відповідно до актуальних

даних ресурсу Statista [2], поступаючи за абсолютним показником Індії, США, КНР, Індонезії, Бразилії, Мексиці, РФ, Японії, Ірану, Франції, Німеччині, Польщі, Малайзії, Південній Кореї, Канаді та Пакистану. Після України до топ-25 країн світу з найбільшою кількістю університетів також входять Колумбія, Філіппіни, Великобританія, Іспанія, Нігерія, Італія, Туреччина, Туніс. Якщо ж проводити порівняльний аналіз за відносним показником кількості університетів на 100 тис. населення, то з поміж зазначених країн Україна переміщається на 11 місце (табл. 1).

Отримані дані у сукупності свідчать, що Україною все ще утримуються високі позиції у рейтингу країн світу відносно наявності закладів вищої освіти.

Заклади вищої освіти в Україні розподіляються за регіонами наступним способом (табл. 2).

З даних табл. 2 бачимо, що регіонами-лідерами за кількістю закладів вищої освіти є м. Київ (14,54 %), Харківська область (9,69 %), Дніпропетровська область (8,89 %), Львівська область (6,79 %), Одеська область (5,65 %), Донецька область (4,36 %). В інших регіонах України зосереджено по 1,94–3,55 % закладів вищої

освіти.

Хоча в Україні і представлена досить широка мережа закладів вищої освіти з централізацією в наукоградах Києві, Харкові, Дніпрі, Львові, Одесі та Донецьку, це зовсім не означає, що на регіональних ринках освітніх послуг спостерігається виключно чиста конкуренція та відсутній дефіцит закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців за певними галузями знань, у регіонах України.

МЕТА роботи полягає у дослідженні конкуренції закладів вищої освіти на регіональних ринках освітніх послуг в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час проведення дослідження використано такі методи як метод аналізу та синтезу, системний підхід, порівняльний аналіз, картографічний метод.

РЕЗУЛЬТАТИ

Товаром закладів вищої освіти є «освітня послуга», що має вигляд підготовки фахівців за певними галузями знань і спеціальностями.

Таблиця 1

Топ-25 країн світу за кількістю університетів (за абсолютним і відносним показниками) у 2019 р.

Країни	Кількість університетів [2]	Рейтингове місце [2]	Чисельність населення, осіб [3]	Кількість університетів на 100 тис. населення*	Рейтингове місце**
Індія	4354	1	1371688751	0,32	20
США	3228	2	330933934	0,98	4
КНР	2596	3	1406052200	0,18	23
Індонезія	2304	4	269603400	0,85	8
Бразилія	1335	5	212559114	0,63	14
Мексика	1205	6	127792286	0,94	6
РФ	1091	7	146748590	0,74	12
Японія	992	8	125,710 млн	0,79	9
Іран	653	9	84086775	0,78	10
Франція	608	10	67,153 млн	0,91	7
Німеччина	455	11	83122889	0,55	16
Польща	398	12	38,335 млн	1,04	3
Малайзія	384	13	32726490	1,17	2
Південна Корея	375	14	51834302	0,72	13
Канада	367	15	38303100	0,96	5
Пакистан	343	16	220892331	0,16	24
Україна	315	17	41670812	0,76	11
Колумбія	290	18	50372424	0,58	15
Філіппіни	277	19	109651470	0,25	21
Великобританія	276	20	66796807	0,41	18
Іспанія	260	21	47332614	0,55	16
Нігерія	249	22	206139587	0,12	25
Італія	238	23	59388035	0,40	19
Туреччина	211	24	83154997	0,25	21
Туніс	196	25	11708370	1,67	1

* розраховано авторами, ** визначено авторами.

Таблиця 2

Заклади вищої освіти в регіонах України у 2019 році

Регіони	Кількість закладів вищої освіти*	%**
Вінницька область	22	3,55
Волинська область	14	2,26
Дніпропетровська область	55	8,89
Донецька область	27	4,36
Житомирська область	18	2,91
Закарпатська область	14	2,26
Запорізька область	20	3,23
Івано-Франківська область	15	2,42
Київська область	18	2,91
Кіровоградська область	15	2,42
Луганська область	12	1,94
Львівська область	42	6,79
Миколаївська область	16	2,58
Одеська область	35	5,65
Полтавська область	18	2,91
Рівненська область	12	1,94
Сумська область	14	2,26
Тернопільська область	17	2,75
Харківська область	60	9,69
Херсонська область	21	3,39
Хмельницька область	18	2,91
Черкаська область	16	2,58
Чернівецька область	16	2,58
Чернігівська область	14	2,26
м. Київ	90	14,54

* складено авторами за [4], ** розраховано авторами.

Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими нині здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти в Україні, закріплений положеннями Постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266 і передбачає 29 галузей знань: 01 «Освіта/Педагогіка», 02 «Культура і мистецтво», 03 «Гуманітарні науки», 04 «Богослов'я», 05 «Соціальні та поведінкові науки», 06 «Журналістика», 07 «Управління та адміністрування», 08 «Право», 09 «Біологія», 10 «Природничі науки», 11 «Математика та статистика», 12 «Інформаційні технології», 13 «Механічна інженерія», 14 «Електрична інженерія», 15 «Автоматизація та приладобудування», 16 «Хімічна та біоінженерія», 17 «Електроніка та телекомунікації», 18 «Виробництво та технології», 19 «Архітектура та будівництво», 20 «Аграрні науки та продовольство», 21 «Ветеринарна медицина», 22 «Охорона здоров'я», 23 «Соціальна робота», 24 «Сфера обслуговування», 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону», 26 «Цивільна безпека», 27 «Транспорт», 28 «Публічне управління та адміністрування», 29 «Міжнародні відносини» [5].

Скориставшись пошуковими системами osvita.ua [6] і education.ua [7], представимо у табл. 3 дані стосовно наявності та кількості в регіонах України закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців за вище вказаними галузями знань.

У табл. 3: 1 – Вінницька область; 2 – Волинська область; 3 – Дніпропетровська область; 4 – Донецька область; 5 – Житомирська область; 6 – Закарпатська

область; 7 – Запорізька область; 8 – Івано-Франківська область; 9 – Київська область; 10 – Кіровоградська область; 11 – Луганська область; 12 – Львівська область; 13 – Миколаївська область; 14 – Одеська область; 15 – Полтавська область; 16 – Рівненська область; 17 – Сумська область; 18 – Тернопільська область; 19 – Харківська область; 20 – Херсонська область; 21 – Хмельницька область; 22 – Черкаська область; 23 – Чернівецька область; 24 – Чернігівська область; 25 – м. Київ.

Дані табл. 3 свідчать про наявність певних «галузевих прогалів» у системі підготовки фахівців закладами вищої освіти в Україні. Наприклад, є регіони України, де неможливо отримати фахову підготовку за певними галузями знань, – такі регіони будемо ідентифікувати як «вільну нішу». Часто у табл. 3 спостерігаємо ситуацію, коли в регіоні присутній лише один заклад вищої освіти, який здійснює підготовку фахівців за певною галуззю знань, що загалом можна ідентифікувати як «монополію». Якщо у регіоні підготовку фахівців за певною галуззю знань здійснюють лише 2-3 заклади вищої освіти, то таку ситуацію можемо вважати ознакою олігополії. Числою конкуренцією будемо вважати ситуацію, коли у регіоні здійснюють підготовку фахівців за певною галуззю знань 4 і більше закладів вищої освіти.

Застосувавши функціонал datawrapper.de, представимо на рис. 1-29 картограми конкуренції закладів вищої освіти на регіональних ринках освітніх послуг в Україні (за галузями знань).

Таблиця 3

Наявність і кількість у регіонах України закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку фахівців за окремими галузями знань [складено авторами]*

Галузі знань	Заклади вищої освіти в регіонах України												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
01	4	4	8	10	2	4	7	1	3	3	3	6	7
02	3	4	7	4	2	2	6	5	3	5	1	10	6
03	5	2	11	12	2	5	8	4	4	2	2	9	7
04	n/a	1	n/a	n/a	n/a	2	1	3	n/a	n/a	n/a	2	n/a
05	11	4	21	23	4	6	12	7	9	6	9	22	13
06	3	1	2	4	1	1	5	2	3	1	1	4	3
07	13	5	21	24	6	8	12	5	9	8	9	23	12
08	4	4	8	9	3	3	9	4	5	4	3	8	4
09	2	1	6	2	1	2	2	1	1	1	1	2	2
10	5	2	10	8	3	4	5	3	2	2	6	9	3
11	3	2	5	5	1	2	3	1	n/a	1	2	3	3
12	5	3	16	12	4	2	12	5	5	5	6	12	10
13	2	1	10	6	1	3	3	2	n/a	2	4	6	2
14	1	1	8	5	1	1	2	1	n/a	1	2	3	2
15	2	1	9	7	2	3	2	1	n/a	1	3	5	2
16	2	1	6	2	2	1	2	1	n/a	1	2	5	1
17	2	1	3	1	2	1	2	1	n/a	1	3	2	1
18	7	2	8	4	1	3	4	3	1	1	3	9	n/a
19	1	2	6	4	1	3	4	3	1	1	3	3	3
20	2	2	4	n/a	1	2	4	1	1	1	2	4	1
21	n/a	n/a	1	n/a	1	n/a	n/a	n/a	1	n/a	1	1	n/a
22	3	3	6	4	1	1	7	2	n/a	1	4	6	6
23	2	4	4	4	1	2	6	1	1	1	2	3	4
24	3	4	9	6	3	3	9	4	3	2	1	8	6
25	1	n/a	1	n/a	1	n/a	1	n/a	n/a	n/a	n/a	1	n/a
26	n/a	1	4	5	n/a	1	4	n/a	3	n/a	2	3	n/a
27	1	1	6	6	1	1	2	1	n/a	2	1	5	3
28	2	1	10	6	1	n/a	2	1	1	n/a	2	3	2
29	3	2	8	6	n/a	2	6	1	2	2	2	9	4

* n/a – not available (не доступно)

Продовження табл. 3

Галузі знань	Заклади вищої освіти в регіонах України												Прод.
	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	
01	3	4	3	3	3	11	1	6	2	1	2	15	
02	9	7	4	2	4	9	2	5	4	1	2	32	
03	10	8	5	3	3	11	2	5	4	1	3	26	
04	2	1	2	n/a	n/a	1	n/a	1	n/a	1	n/a	1	
05	19	9	7	5	7	32	6	9	7	4	7	57	
06	4	3	3	1	2	3	1	2	2	1	n/a	18	
07	19	10	7	4	6	30	7	9	7	4	5	62	
08	12	7	3	4	2	8	5	5	4	3	5	42	
09	1	1	2	2	2	5	1	2	2	1	2	9	
10	6	6	3	4	3	10	2	4	4	1	2	15	
11	5	2	2	3	1	6	1	2	3	1	2	8	
12	16	8	5	3	3	19	3	4	4	2	4	36	
13	4	3	1	1	1	10	2	1	1	n/a	1	9	
14	7	2	1	2	1	11	2	2	1	1	1	11	
15	6	3	1	1	2	10	1	2	2	1	1	11	
16	3	3	1	2	2	8	1	1	1	1	1	8	
17	4	2	n/a	1	1	7	n/a	2	1	1	1	8	
18	6	4	1	2	2	10	2	1	3	2	3	14	
19	3	2	1	1	2	9	1	2	2	1	2	9	
20	3	1	2	1	2	8	1	2	2	2	3	5	
21	2	1	n/a	1	n/a	1	n/a	1	n/a	n/a	n/a	1	
22	3	3	4	2	2	3	1	3	1	2	1	20	
23	4	3	1	3	3	3	1	4	3	1	5	15	
24	6	6	3	3	4	13	2	5	5	3	3	21	
25	2	n/a	1	n/a	n/a	5	n/a	1	n/a	n/a	1	9	
26	1	1	1	n/a	1	7	1	2	2	1	2	3	
27	6	3	1	1	1	10	3	3	1	n/a	1	8	
28	4	n/a	n/a	3	1	10	1	1	3	n/a	n/a	14	
29	5	4	3	3	2	12	3	3	1	2	n/a	34	

* n/a – not available (не доступно)

Рис. 1. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 01 [розроблено авторами]

Рис. 2. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 02 [розроблено авторами]

Рис. 3. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 03 [розроблено авторами]

Рис. 4. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 04 [розроблено авторами]

Рис. 5. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 05 [розроблено авторами]

Рис. 6. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 06 [розроблено авторами]

Рис. 7. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 07 [розроблено авторами]

Рис. 8. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 08 [розроблено авторами]

Рис. 9. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 09 [розроблено авторами]

Рис. 10. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 10 [розроблено авторами]

Рис. 11. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 11 [розроблено авторами]

Рис. 12. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 12 [розроблено авторами]

Рис. 13. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 13 [розроблено авторами]

Рис. 14. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 14 [розроблено авторами]

Рис. 15. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 15 [розроблено авторами]

Рис. 16. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 16 [розроблено авторами]

Рис. 17. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 17 [розроблено авторами]

Рис. 18. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 18 [розроблено авторами]

Рис. 19. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 19 [розроблено авторами]

Рис. 20. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 20 [розроблено авторами]

Рис. 21. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 21 [розроблено авторами]

Рис. 22. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 22 [розроблено авторами]

Рис. 23. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 23 [розроблено авторами]

Рис. 24. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 24 [розроблено авторами]

Рис. 25. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 25 [розроблено авторами]

Рис. 26. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 26 [розроблено авторами]

Рис. 27. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 27 [розроблено авторами]

Рис. 28. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 28 [розроблено авторами]

Рис. 29. Картограма конкуренції ЗВО України за галуззю знань 29 [розроблено авторами]

ВИСНОВКИ

Отримані дані свідчать про те, що виключно чиста конкуренція закладів вищої освіти на регіональних ринках освітніх послуг в Україні має місце лише в галузях знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» та 07 «Управління та адміністрування». В інших галузях знань тією чи іншою мірою присутні ознаки олігопо-

лії та/або монополії закладів вищої освіти на регіональних ринках освітніх послуг в Україні. Чиста конкуренція закладів вищої освіти на регіональних ринках освітніх послуг в Україні відсутня в таких галузях знань, як 04 «Богослов'я» та 21 «Ветеринарна медицина». Тому заклади вищої освіти в різних регіонах і за різними галузями знань мають зовсім різні умови кон-

курентної боротьби, що потребує врегулювання.

На підставі отриманих результатів, подальші дослідження пов'язуємо з розробленням регіоналістичних моделей підготовки практикоорієнтованих фахівців закладами вищої освіти в Україні через реалізацію вектору «вид економічної діяльності → галузь знань → заклад вищої освіти», теоретичні положення чого було викладено в попередній публікації [8].

Список використаних джерел

1. Освіта в Україні: виклики та перспективи: інформаційно-аналітичний збірник. К.: ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2020. 293 с.
2. Estimated number of universities worldwide as of January 2020, by country. URL: <https://www.statista.com/statistics/918403/number-of-universities-worldwide-by-country>
3. List of countries and dependencies by population. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_and_dependencies_by_population
4. Регіони України – 2019: статистичний збірник. Частина I. К.: Державна служба статистики України, 2020. 276 с.
5. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-p>
6. Довідник ВНЗ. URL: <https://osvita.ua/vnz/guide>
7. ВНЗ України. Інститути, університети, академії (444 закладів). URL: <https://www.education.ua/ua/universities>
8. Шевченко І.Ю. Теоретична модель підготовки практикоорієнтованих фахівців в умовах регіоналізації. *Економічний простір*. 2016. № 110. С. 82–94.

References

1. Education in Ukraine: challenges and prospects: information-analytical collection. Kyiv: DNU «Institute of Educational Analytics», 2020. 293 p. (in Ukrainian).
2. Estimated number of universities worldwide as of January 2020, by country. URL: <https://www.statista.com/statistics/918403/number-of-universities-worldwide-by-country>
3. List of countries and dependencies by population. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_and_dependencies_by_population
4. Regions of Ukraine – 2019: statistical collection. Part I. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine, 2020. 276 p. (in Ukrainian).
5. On the statement of the list of fields of knowledge and specialties on which preparation of applicants of higher education is carried out: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April 29, 2015 № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-p> (in Ukrainian).
6. Directory of HEI. URL: <https://osvita.ua/vnz/guide> (in Ukrainian).
7. HEI of Ukraine. Institutes, universities, academies (444 institutions). URL: <https://www.education.ua/ua/universities> (in Ukrainian).
8. Shevchenko I. Theoretical model of training of the practiceoriented specialists in conditions of regionalization. *Economic space*. 2016. № 110. P. 82–94. (in Ukrainian).

ШТИК

Юлія В'ячеславівна
juliashtyk1@ukr.net

УДК 338.001.36

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ:
СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ, СКЛАДОВІFEATURES OF FORMATION OF
ECOLOGIC AND ECONOMIC
ANALYSIS: ESSENCE, VALUE,
COMPONENTSк.е.н., доцент, Національний
авіаційний університет

ДОРОШУК

Руслана Ігорівна
ruslanadoroshuk2019@gmail.comстудентка, Національний авіаційний
університетDOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1).6)**SHTYK Yuliia Viacheslavivna** – PhD in Economics, Associate Professor, National Aviation University**DOROSHUK Ruslana Ihorivna** – student, National Aviation University

Еколого-економічний аналіз розглядається як дослідження взаємодії екологічних та економічних процесів, пов'язаних зі збереженням довкілля та затратами на екологію. Метою статті є визначення особливостей формування еколого-економічного аналізу, його сутності та складових. Запропоновано складову еколого-економічного аналізу – екологічний контролінг, що дозволить поглибити аналіз та забезпечити комплексний підхід до вивчення ресурсно-екологічного стану підприємств.

* * *

Introduction. Economic analysis plays an important role in deciding the effectiveness of production management. After all, the effectiveness of management largely depends on the correct and purposeful use of different types of economic analysis in management. Depending on the objects of management, which are also the objects of analysis, there are different types of analysis, one of which is environmental and economic analysis, which is considered as a study of the interaction of environmental and economic processes related to environmental protection and environmental costs.

The purpose of the paper is to determine the features of the formation of ecological and economic analysis, its essence and components. The issue of interaction of social production with the environment today is defined as one of the most important global problems of mankind, which indicates the relevance of the study of theoretical and methodological aspects of environmental and economic analysis as a tool to increase the level of green production, quality (environmental friendliness) and improve the environment.

Results. Ecological and economic analysis is carried out in two main areas. The first direction involves identifying the scale, elements and results of the enterprise, region, country as a whole, which has an impact on the environment, the second direction – determining the impact of such activities on the formation and evaluation of final performance. The modern economic literature distinguishes five components of ecological and economic analysis, namely: ecological expertise, ecological diagnostics, ecological situational analysis, ecological marketing analysis and ecological audit. Ecological and economic analysis is an important tool for assessing the environmental sustainability of enterprises and industries, which has a multifaceted, comprehensive and organizational nature.

Conclusion. Comprehensive application of all components of ecological and economic analysis gives us the opportunity to obtain a more complete and comprehensive assessment of the ecological and economic level of production and economic activity in the process of making optimal environmental decisions. The component of ecological-economic analysis is offered – ecological controlling, which will allow to deepen the analysis, to make closer interrelation of estimation-analytical procedures from operational to strategic level, to provide the complex approach to studying of resource-ecological condition, and means to create all preconditions security.

Ключові слова: еколого-економічний аналіз, складові аналізу, оцінка, екологічна експертиза, екологічна діагностика

Keywords: ecologo-economic analysis, components of analysis, assessment, ecological expertise, ecological diagnostics

ВСТУП

Значний розвиток науково-технічного потенціалу людства розширює коло можливостей в економічному розвитку, але супроводжується значними екологічними проблемами. Усі екологічні проблеми виникають у результаті нераціональної взаємодії підприємства з навколишнім середовищем.

Кожне підприємство вирішує завдання з широкого кола питань: визначення переліку продукції; на який ринок виходити з цією продукцією; які технології використовувати для виробництва продукції; яка структура ресурсів необхідна і яким способом розподіляти трудові, матеріальні і фінансові ресурси. Зростаюча стурбованість стосовно якості навколишнього середовища акцентувала увагу підприємств на можливі еко-

логічні наслідки їх діяльності. Підприємства мають виявляти ці наслідки, а за можливістю повністю ліквідувати їх негативний результат. Для запобігання негативних наслідків на довкілля кожне підприємство повинно проводити еколого-економічний аналіз своєї діяльності.

Дослідженню проблем еколого-економічного аналізу присвячено праці таких вітчизняних і закордонних науковців, як Б.В. Буркінського, Л.Г. Мельника, Є.В. Мішеніна, В.І. Павлова, І.М. Сотника, С.К. Харічкова, М.А. Хвесик, О.М. Царенко, М.К. Шапочки. Проте, не зважаючи на вагомий внесок науковців у теорію і практику еколого-економічного аналізу, єдиний підхід до визначення його сутності та складових елементів відсутній. Тому питання виокремлення еко-

лого-економічного аналізу досі залишається спірним.

МЕТА статті – визначення особливостей формування еколого-економічного аналізу, його сутності та складових.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі написання роботи використано наступні методи дослідження: аналітичний, графічний, порівняльний, розрахунковий, емпіричний, елементарно-теоретичний, структурно-генетичний, спостереження, абстрагування, ототожнення, ізолювання, формалізації, аналізу, синтезу, індукція, дедукція, аналогія, узагальнення тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Еколого-економічний аналіз – достатньо нова галузь економічного аналізу, що набула розвитку впродовж останніх десятиліть у розвинутих країнах і сьогодні лише починає розвиватися в Україні. Практично він може охоплювати всі сторони господарської діяльності підприємства у взаємозв'язку з його природоохоронною діяльністю та впливу довкілля на діяльність підприємства. Об'єктом еколого-економічного аналізу є сукупність економічних, екологічних і соціальних факторів, що впливають на ефективність виробництва для досягнення стійкого розвитку [1].

Предметом еколого-економічного аналізу є господарські процеси та явища, які здійснюються на підприємствах, у галузях і в народному господарстві загалом, тим чи іншим способом впливають на стан довкілля і знаходять своє відображення у системі взаємопов'язаних еколого-економічних показників [2].

Еколого-економічний аналіз здійснюється за двома основними напрямками. Перший напрям передбачає виявлення масштабів, елементів і результатів діяльності підприємства, регіону, країни загалом, що має вплив на довкілля, другий напрям – визначення впливу такої діяльності на формування й оцінку підсумкових показників роботи підприємства [3].

Еколого-економічний аналіз є важливим інструментом оцінювання екологічної стійкості підприємств і галузей, що має багатоаспектний, комплексний та організаційний характер [3].

Сучасна економічна література виділяє п'ять складових еколого-економічного аналізу, а саме: екологічну експертизу, екологічну діагностику, екологічний ситуаційний аналіз, екологічний маркетинговий аналіз та екологічний аудит.

Важливою складовою еколого-економічного аналізу господарської діяльності є екологічна експертиза.

Метою екологічної експертизи є запобігання негативному впливу антропогенної діяльності на стан навколишнього середовища та здоров'я людей, а також оцінка ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічної ситуації на окремих територіях і об'єктах. Під час експертизи проводиться аналіз відповідності підприємницьких, регіональних та народногосподарських рішень нормативним, організаційно-правовим вимогам раціонального природокористування й охорони навколишнього середовища з погляду мінімізації негативного екологічного впливу. Саме тому екологічну експертизу також можна представити як системний аналіз еколого-еко-

мічного ризику [3].

Отже, екологічна експертиза має бути багатоаспектною і спрямованою на забезпечення аналітичних досліджень для виявлення, попередження та усунення негативних екологічних та соціально-економічних наслідків у процесі реалізації певних проєктів та рішень [4].

Важливою складовою частиною розроблення оцінок впливу на природу є значення системи показників, причому розв'язання різномірних соціально-економічних завдань вимагає застосування різних видів оцінок. Економічна оцінка – це оцінка змін в економіці, що виникають за певного впливу внаслідок порушення основних функцій природи, тобто вона відображає вартість заходів на підтримання оптимального стану природної, соціальної й господарської підсистем та вартість збитків внаслідок забруднення НПС [5].

Також для виявлення, аналізу й оцінювання екологічних проблем розвитку та підвищення екологічної й соціально-економічної ефективності виробництва та природокористування використовують еколого-економічну діагностику. Метою екологічної діагностики є аналіз господарської діяльності підприємств із погляду можливих негативних наслідків на довкілля [4].

Для дослідження наявної екологічної діяльності підприємства на базі конкретних (виявлених) ситуацій використовують еколого-економічний ситуаційний аналіз. Метою ситуаційного аналізу є виявлення порушень у сфері екологічної діяльності й на якому виробничому рівні вони знаходяться [4].

Під час здійснення ситуаційного аналізу найперше необхідно оцінити, які кількості інформації буде достатньою, щоб на її основі зробити висновки про розв'язання виявлених проблем та визначити конкретні заходи щодо критичної екологічної ситуації [6].

Наступною складовою еколого-економічного аналізу є маркетинговий аналіз. Екологічний маркетинг – це функція управління, яка організовує і спрямовує діяльність підприємств, пов'язану з оцінюванням й перетворенням потреб споживачів в екологічно орієнтований попит, тобто попит на товари й послуги, що сприяють збереженню якісного та кількісного рівня основних екосистем, задовольняють екологічні потреби як окремих осіб, так і організацій або суспільства загалом [7, с. 25]. З погляду підприємства, що орієнтується на виробництво екологічних товарів, екологічний маркетинг – це вид діяльності підприємства, спрямований на виявлення та задоволення екологічних потреб окремих споживачів та суспільства загалом кращим способом порівняно із конкурентами, в результаті якого забезпечується конкурентоспроможність і прибутковість підприємства (табл. 1).

Екологічний аудит – це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання й об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи екологічного управління та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту [8].

Таблиця 1

Складові еколого-економічного аналізу

Складові екологічного аналізу	Взаємозв'язок
Екологічна експертиза	Спрямовані на встановлення дотримання екологічних вимог і законодавства та попередження їх порушень у майбутньому.
Екологічний аудит	
Екологічна діагностика	Забезпечують виявлення та дослідження екологічних проблем, негативних моментів у виробничому процесі та природокористуванні.
Екологічний ситуаційний аналіз	
Екологічний маркетинг	Екологічний ситуаційний аналіз тісно пов'язаний з екологічним маркетингом, оскільки він застосовується в маркетинговому плануванні
Екологічний ситуаційний аналіз	

Екологічний контроль – це система екологічного планування, обліку, аналізу та аудиту підприємства, реалізація яких сприяє обґрунтуванню альтернативних підходів у здійсненні оперативного і стратегічного управління підприємством, спрямованих на підвищення еколого-економічної ефективності [4].

Усі складові еколого-економічного аналізу мають спільну мету – це підвищення ефективності природокористування.

ВИСНОВКИ

Комплексне застосування всіх складових еколого-економічного аналізу дає нам можливість отримати більш повну і всебічну оцінку еколого-економічного рівня виробництва й господарської діяльності у процесі прийняття оптимальних екологічних рішень.

Еколого-економічний аналіз є однією зі сфер науки та практики, що найбільш динамічно розвиваються останніми роками. Питання взаємодії суспільного виробництва з довкіллям сьогодні визначається як одна з найважливіших глобальних проблем людства, що свідчить про актуальність дослідження теоретичних та методичних аспектів еколого-економічного аналізу як інструменту забезпечення підвищення рівня екологізації виробництва, якості (екологічності) продукції, а також покращення стану довкілля. Основними напрямками подальших наукових досліджень стануть вивчення наслідків екологічної діяльності вітчизняних підприємств, розроблення механізму еколого-економічного управління підприємством, а також розроблення заходів, спрямованих на стабілізацію та покращення стану навколишнього природного середовища.

Однак нами було запропоновано ще одну складову еколого-економічного аналізу, а саме екологічний контролінг, що дозволить поглибити аналіз, зробити тіснішим взаємозв'язок оціночно-аналітичних процедур від оперативного до стратегічного рівня, забезпечити комплексний підхід до вивчення ресурсно-екологічного стану, а значить створити всі передумови до забезпечення еколого-економічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Грицишен Д.О. Теоретико-методологічна конструкція еколого-економічного аналізу господарської діяльності промислових підприємств. *Вісник ЖДТУ*. 2015. № 3. С. 134-144. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vzhdtu_econ_2015_3_21.pdf
2. Баланенко О.Г. Сутність та основні завдання еколого-економічного аналізу діяльності підприємства. *Молодий вчений*. 2017. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/1/126.pdf>

2017/1/126.pdf.

3. Хвостіна І.М. Концептуальні аспекти еколого-економічного аналізу. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 5. Т. 2. С. 115-119. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vchnu_ekon_2014_5\(2\)_27.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vchnu_ekon_2014_5(2)_27.pdf)

4. Мельничук Н.В. Застосування еколого-економічного аналізу для оцінки рівня екологічності підприємства. *Національний університет водного господарства та природокористування*. 2010. Вип. 3(51). С. 172-179. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/6670/1/v51ek23.pdf>

5. Мішенін Є.В. Теорія еколого-економічного аналізу. Суми: СумДУ, 2014. 246 с.

6. Аніщенко В.О. Вдосконалення методології концептуальних засад формування системи екологічного менеджменту підприємства за допомогою еколого-економічного аналізу. *Економіка і управління*. 2012. № 3. С. 96-101. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/econupr_2012_3_19.pdf

7. Вічевич А.М. Екологічний маркетинг. Львів: УкрДІТУ, 2002. 248 с.

8. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 № 1862-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>

References

1. Hrytsyshen D.O. Theoretical and methodological construction of ecological and economic analysis of economic activity of industrial enterprises. *ZhDTU Bulletin*. 2015. № 3. pp. 134-144. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vzhdtu_econ_2015_3_21.pdf (in Ukrainian).
2. Balanenko O.H. The essence and main tasks of ecological and economic analysis of the enterprise. *Young scientist*. 2017. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/1/126.pdf> (in Ukrainian).
3. Khvostina I. M. Conceptual aspects of ecological and economic analysis. *Bulletin of Khmelnytskyi National University*. 2014. № 5. Vol. 2. pp. 115-119. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vchnu_ekon_2014_5\(2\)_27.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vchnu_ekon_2014_5(2)_27.pdf) (in Ukrainian).
4. Melnychuk N.V. Application of ecological and economic analysis to assess the level of environmental friendliness of the enterprise. *National University of Water Management and Environmental Sciences*. 2010. Issue 3(51). pp. 172-179. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/6670/1/v51ek23.pdf> (in Ukrainian).
5. Mishenin Ye.V. Theory of ecological and economic analysis. Sumy: SumDU, 2014. 246 p. (in Ukrainian).
6. Anishchenko V.O. Improving the methodology of conceptual foundations for the formation of the environmental management system of the enterprise through environmental

and economic analysis. *Economics and management*. 2012. № 3. pp. 96-101. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=econupr_2012_3_19 (in Ukrainian).

7. Vichevych A.M. Environmental marketing. Lviv: UkrDLTU, 2002. 248 p. (in Ukrainian).

8. Law of Ukraine "On ecological audit" of 24.06.2004 № 1862-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1862-15> (in Ukrainian).

АГАПОВА
Вікторія Вадимівна
ahapovav@gmail.com

ІВАШИНА
Олександр Флорович
ivashina_aleks@ukr.net

ІВАШИНА
Світлана Юрійівна
ivashynasv@gmail.com

аспірантка, Університет митної
справи та фінансів

д.е.н., професор, Університет митної
справи та фінансів

к.е.н., доцент, Університет митної
справи та фінансів

УДК 338.2

ПОТЕНЦІАЛ РЕГУЛЮВАННЯ ТОВАРИХ БЕНЧМАРКІВ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ЄС

POTENTIAL OF COMMODITY BENCHMARKS REGULATION IN UKRAINE: EU EXPERIENCE

DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\).7](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1).7)

АГАПОВА Viktoriia Vadymivna – postgraduate student, University of Customs and Finance

IVASHYNA Oleksandr Florovych – Doctor of Economics, Professor, University of Customs and Finance

IVASHYNA Svitlana Yuriivna – PhD in Economics, Associate Professor, University of Customs and Finance

У статті представлено результати дослідження сфери товарних бенчмарків (еталонних цін) в Україні. Визначено, що практика законодавчого закріплення-відображення відносин у сфері бенчмарків в Україні характеризується дискретністю, хоча звернення до еталонних цін здійснюється не лише суб'єктами господарювання, а й державними органами. Водночас беручи до уваги досвід ЄС та зважаючи на євроінтеграційний напрям розвитку України, пропонується критично оцінюючи переймати деякі заходи, що передбачені Регламентом ЄС для бенчмарків.

* * *

В статье представлены результаты исследования сферы товарных бенчмарков (эталонных цен) в Украине. Определено, что практика законодательного закрепления-отображения отношений в сфере бенчмарков в Украине характеризуется дискретностью, хотя обращение к эталонным ценам осуществляется не только субъектами хозяйствования, но и государственными органами. При этом, учитывая опыт ЕС и учитывая евроинтеграционное направление развития Украины, предлагается критически оценивая перенимать некоторые меры, предусмотренные Регламентом ЕС по бенчмаркам.

* * *

In their activities, state bodies and state-owned enterprises of Ukraine constantly turn to reference prices published by national and foreign news agencies, as evidenced by both regulations and data from the e-procurement system. However, the lack of definition or established practice of translation and application of terms related to this area indicates the underdevelopment or initial stage of harmonization of Ukraine's and other countries' economic practice.

We state that the issue of benchmarks regulation is relevant at the level of state economic decisions, given the specific impact of specialized news agencies on economic processes. Thus, the purpose of this study is to present ways of possible state regulation of commodity benchmarks in Ukraine.

We determined that relations in the field of benchmarks in Ukraine are not provided with a legislative framework in full measure. Thus, it is characterized by discreteness, although the reference to benchmarks is carried out not only by business entities but also by government agencies. Therefore, some measures are proposed to regulate the field of benchmarks.

Ukraine has a possibility to rely on the European experience, critically evaluate it and take the most important aspects of regulation, given the initial stage of development of the benchmark system in Ukraine. In particular, one of the possible actions is to establish a reference register of benchmarks. Furthermore, price reporting agencies and other benchmark-related economic actors might be recommended to bring their methodology and activities in line with IOSCO principles, as the clarity and transparency of market assessment are, among other things, a guarantee of objectively effective performance of tasks for taxation and in the public procurement.

Ключові слова: бенчмарк, еталонна ціна, ЄС, інформаційне агентство, Податковий кодекс України, цінові індикатори, цінові агентства, Platts

Ключевые слова: бенчмарк, эталонная цена, ЕС, информационное агентство, Налоговый кодекс Украины, ценовые индикаторы, ценовые агентства, Platts

Keywords: benchmark, price assessment, EU, information agency, Tax Code of Ukraine, price indications, price reporting agencies, Platts

ВСТУП

Центральним аспектом інституційного розвитку країн, що розвиваються, є розбудова таких податкових систем, що характеризуються міцним фіскальним потенціалом (податковою спроможністю). Зміцнення фіскального потенціалу є стратегічно важливим для

економічного розвитку з двох причин. По-перше, ширша податкова спроможність у більшості випадків відкриває більший доступ держави до ресурсів, необхідних для забезпечення суспільних благ. У цьому випадку для країн, що розвиваються, характерна ситуація, коли вони здатні збирати меншу частку податків відносно ВВП порівняно з розвиненими країнами [1].

Водночас як раз для країн, що розвиваються, існують більші потреби у масштабніших державних доходах, щоб інвестувати у цілу низку сфер – соціальних, економічних, політичних – які мають вкрай важливе значення для їх зростання та розвитку. По-друге, більший фіскальний потенціал, зокрема пов'язаний зі створенням та розбудовою масштабної державної бюрократії, яка сама може стати окремою і потужною суспільною силою та створити сприятливе середовище для дієздатніших держав з більшим територіальним охопленням [2].

У рамках окремих економічних підходів податкова спроможність розглядається в якості одного зі «стовпів» економічного розвитку, оскільки розширення бази оподаткування дозволяє державам інвестувати у суспільні блага, необхідні для економічного розвитку [3, 4]. Взаємозв'язані політичні інститути, які розглядаються як міцна система стримувань та противаг на рівні виконавчої влади, вважаються одним із ключових факторів вдосконалення податкових систем, завдяки чому розвивається інфраструктура, яка може підвищувати податкові надходження з ширшої податкової бази [5].

За всієї зрозумілості системи оподаткування та ролі політичних інститутів в розбудові фіскального потенціалу, є певні лакуни та взаємозв'язки, на перший погляд, зовсім неочевидні. Ба більше з погляду проблематики фіскального регулювання вони можуть мати прихований, лише непрямий вплив, але щойно ми змінимо перспективу розгляду – перед нами відкриється широкий пласт для наукового пізнання та практичних розробок.

16 січня 2020 р. ВРУ прийняла Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (ПКУ) щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» [6], що змінило підхід до рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин. Так, у п. 252.20 Податкового кодексу тепер зазначається, що ставка рентної плати на видобуток залізної руди залежить від індексу «*IODEX 58 % FE CFR China*, що офіційно визначений світовим інформаційним агентством *Platts*» [7]. Тобто з 2020 р. розмір податкових надходжень від промислових підприємств залежить від оцінок інформаційного агентства, хоча воно і є спеціалізованим та з віковою історією.

У законодавстві України обмежені роз'яснення стосовно такого специфічного сегменту інформаційної діяльності як цінові агентства (*price reporting agencies* – *PRA*). А отже, обмежені визначення, переклад чи офіційні трактування понять, що широко застосовуються на міжнародних ринках, документах міжнародних організацій та в законодавстві інших країн, зокрема ЄС. До кола таких ключових понять можна віднести: *benchmark*, *benchmark assessment*, *price assessment*, *PRA*.

Водночас як у своїй діяльності державні органи та державні підприємства України постійно звертаються до еталонних цін (бенчмарків), що публікуються закордонними інформаційними агентствами, про що свідчать як нормативно-правові акти, так і дані із системи електронних закупівель. Цю інформацію державні органи можуть застосовувати для податкових цілей. Зокрема цінова інформація має значення для

контрольованих операцій (регулювання трансфертного ціноутворення) принципу «витагнутої руки» з сировинними товарами відповідно до п.п. 39.3.3.4, п.п. 39.3.3, п. 39.3 ст. 39 ПКУ. Для цих цілей Державна податкова служба України створює, оновлює та публікує на постійній основі «Рекомендований (невиключний) перелік джерел інформації для отримання котирувальних цін». Цей перелік включає інформаційні агентства *Argus Media*, *FastMarkets*, *S&P Global Platts*, а також *IHS Markit*, *Refinitive Holdings* та інформаційні продукти національних аналітичних центрів ДП «Держзовнішінформ», ДП «Укрпромзовнішпекспертиза» (водночас державні підприємства зокрема використовують дані зазначених закордонних видань). Менш очевидною, оскільки прямо не згадується, проте існуючою є практика використання цінової інформації відповідно до ст. 64 Митного кодексу України, що регулює застосування резервного методу визначення митної вартості товарів, що імпортуються.

Іншим аспектом є ціноутворення в рамках проведення державних закупівель. З одного боку, дані спеціалізованих інформаційних агентств використовуються як для обґрунтування змін умов договорів, так і безпосередньо формування контрактних цін, зокрема це стосується пп 7 п. 5 ст. 41 Закону України «Про публічні закупівлі» [8]. З іншого боку – згадане ДП «Держзовнішінформ» використовує інформацію міжнародних цінових агентств для підготовки офіційної довідки-документа, що підтверджує значні коливання цін і використовується для застосування вище згаданих причин для зміни істотних умов договорів в рамках держзакупівель. Крім того, ДП «Держзовнішінформ» може готувати довідки для очікуваної вартості закупівель чи початкових цін на аукціонах, зважаючи на дані цінових агентств [9].

Відсутність усталеної практики перекладу та застосування наведених вище термінів англійською мовою за постійного звернення до продуктів діяльності в цій сфері говорить про нерозвиненість або початковий етап гармонізації традиції економічної практики України та інших країн. Розбіжності або неточності у формулюванні та/або тлумаченні понять викликають необхідність додаткового уточнення, що має ґрунтуватися на наукових розробках, кінцевою метою чого є усунення правових прогалин, чіткіше представлення багаторічних традицій ведення бізнесу.

Зважаючи на специфіку впливу діяльності спеціалізованих інформаційних агентств на економічні процеси, можна зробити висновок, що питання їх деякою мірою регуляції на рівні державних економічних рішень є достатньо актуальним. Особливо це питання стає значущим, враховуючи застосування бенчмарків-еталонних цін у регуляторній діяльності державних органів та у державних закупівлях. Так, **МЕТОЮ** даної роботи є представлення шляхів можливого державного регулювання сфери бенчмарків.

РЕЗУЛЬТАТИ

ПКУ фактично є єдиним законодавчим актом, в якому надається в певному обмеженому вигляді пояснення до діяльності спеціалізованих інформаційних агентств. Зокрема лише у 2020 р. у ПКУ надано виз-

начення поняття «котирувальні ціни», що фактично можна вважати дефініцією поняття *benchmark assessment*. Так, котирувальні ціни – це «ціни на сировинний товар у відповідний період, отримані на міжнародному ринку товарів, які включають, зокрема, результати біржових торгів, ціни, отримані з визнаних агентств із прозорою звітністю стосовно цін, статистичних агентств або від урядових агентств із ціноутворення, де такі індекси використовуються в якості орієнтира (еталона) непов'язаними особами для визначення цін в операціях між ними. Котирувальна ціна визначається як ціна (середня ціна) та/або діапазон цін на певну дату або період часу» (Податковий кодекс України, 2011). Підставою до таких змін стала імплементація положень Плану дій BEPS. Водночас важливим є той факт, що у кодексі згадується лише єдине агентство – *S&P Global Platts*. Здається очевидним, що законотворці посилаються на найбільш популярного постачальника ринкової інформації, проте це насправді потенційно обмежує коло цінових агентств, до яких можуть звертатись учасники ринку.

У розробленні наших рекомендацій ми виходимо із таких умов та припущень:

- здійснення прямого жорсткого державного контролю та регулювання діяльності спеціалізованих інформаційних (цінових) агентств, котирування та опублікована інформація яких використовується для регуляторних цілей на території України, не є ефективним та в деяких випадках можливим;

- перформативний характер діяльності ІА припускає, що навіть у випадку відмови та/чи намагання змінити прив'язку до конкретних бенчмарків у учасників ринків може завершитись невдачею, заважаючи на інертність та традицію здійснення економічних дій з орієнтацією на конкретні еталонні ціни;

- нерозвинений ринок товарних деривативів в Україні;

- стратегічна євроінтеграційна орієнтація України, процес гармонізації законодавства України з законодавством ЄС є основою для імплементації досвіду та практики у питаннях регулювання сегменту еталонних цін.

По-перше, вважаємо доречним централізувати існуючу лексичну практику застосування специфічних термінів у сфері взаємодії інформаційних агентств та учасників економічних взаємовідносин для наближення ринкової реальності та правової практики її регулювання.

По-друге, з метою сприяння прозорості та більшої ефективності як процесу здійснення державних закупівель, податкового регулювання тощо, на наш погляд, доцільним є створення відкритої, тобто публічно доступної для перегляду, бази даних-репозитарію всіх інформаційних агентств, інформація яких використовується для прийняття управлінських рішень державними органами. Зважаючи на те, що переважно дані цінових агентств надаються на платній основі, а не містяться у відкритому доступі, то перелік того, які конкретно джерела інформації застосовуються, є взаємовигідним для всіх учасників ринку і залишає менше простору для зловживань і маніпуляцій. Хоча за даними Асоціації індекс-індустрії у світі налічується близько 2,96 млрд індексів [10], ми вважаємо, що

метою такої бази даних в Україні є не створення переліку всіх можливих індексів, а саме тих з них, які найчастіше та потенційно можуть використовуватись, разом із значенням їх специфіки та розробника-видавця. Водночас ймовірно варто позначати бенчмарки за пріоритетністю. Наприклад, ті, що використовуються для розрахунку ціни на енергоносії, а тепер і для розрахунку податків на видобуток корисних копалин, будуть мати більший пріоритет, оскільки застосовуються у стратегічно значущих сферах економіки.

По-третє, процес гармонізації законодавства України та ЄС важливо продовжити і в сегменті еталонних цін. Тим паче, що в ЄС процес законодавчого закріплення регулювання сфери застосування бенчмарків почався не так давно, лише у 2016 р. і триває зараз. Хоча це регулювання в першу чергу направлено на фінансовий ринок та фінансові інструменти, як результат глобального процесу реформування у зв'язку із фактами маніпуляцій із еталонними індикаторами процентних ставок, воно також стосується питань товарних індексів.

Мова йде про Регламент ЄС для бенчмарків № 2016/1011 від 8 червня 2016 р. (або регулювання індикаторів – *EU Benchmark Regulation (BMR)*), що використовуються в якості цінових орієнтирів у фінансових інструментах та фінансових контрактах або для вимірювання ефективності діяльності інвестиційних фондів на території ЄС та відносно бенчмарків третіх країн, які використовуються для фінансових інструментів на території ЄС не лише передбачає регулювання методологічних принципів, але й контроль безпосередньо за суб'єктами, що причасні до створення цих індикаторів [11].

В ЄС Регулювання цього сегменту взаємовідносин входить до сфери компетенції Європейського органу з цінних паперів та ринків (*European Securities and Markets Authority – ESMA*). Для цілей контролю створено Реєстр адміністраторів бенчмарків (*Benchmark Administrators Register*) під контролем *ESMA*, який перераховує імена (і лише імена, оскільки регламентом не передбачено обов'язкового зазначення конкретних бенчмарків та їх опис) всіх авторизованих адміністраторів бенчмарків (тобто адміністраторів з ЄС, адміністраторів з країн, що не є членами ЄС). Адміністратор індексу (*benchmark administrator*) є фізичною чи юридичною особою, що контролює процес розроблення та публікації бенчмарку.

Зазначений європейський Регламент поширюється не лише на індикатори процентних ставок, але й індикатори валютного, фондового, та на бенчмарки товарних ринків. Окрім загальних вимог, Регламентом встановлюється диференційований підхід до режиму регулювання різних видів індикаторів, категоріальний розподіл яких залежить від важливості для ринку. Документом передбачено виділення трьох категорій бенчмарків [11]: *critical benchmarks* – критично значущі бенчмарки; *significant benchmarks* – значущі бенчмарки; *non-significant benchmarks* – незначущі бенчмарки; а також трьох типів бенчмарків [11]: *regulated data benchmarks* – бенчмарки, що базуються на регульованих даних; *interest rate benchmarks* – процентні бенчмарки; *commodity benchmarks* – товарні бенчмарки.

Варто зазначити, що відповідно до п. 2 ст. 2 Регламенту до кола суб'єктів, на яких не розповсюджується його дія, входять зокрема преса, медіа та журнали, якщо вони використовують бенчмарки у журналістській діяльності для своїх публікацій без здійснення контролю за наданням таких індикаторів. Крім того, товарні бенчмарки також виключаються з-під дії регулювання у виконанні всіх наступних умов: вони розраховуються на основі даних, отриманих від поставальників, більшість із яких не є особами, що знаходяться під наглядом; фінансові інструменти, що посиляються на ці бенчмарки торгуючі лише на одному торговому майданчику або для яких заявка на допуск до торгів була спрямована лише на один торговий майданчик; сукупна номінальна вартість фінансових інструментів, заснованих на товарних індикаторах, не перевищує EUR 100 млн [11]. Водночас у Регламенті зазначається, що хоча певні елементи товарних індексів виключаються з-під цього регулювання, рекомендується, аби вони відповідали принципам IOSCO (*International organization of securities commissions* – Міжнародна організація комісій з цінних паперів). У цьому випадку застосовуються норми, передбачені Додатком II Регламенту.

Вони серед іншого передбачають максимальну транспарентність методології розрахунків індексів, що є бенчмарками, якість та цілісність їх розрахунків, представлення параметрів надання вхідної інформації контриб'юторами та взаємодії з оцінювачами. Адміністратор товарного бенчмарку призначає незалежного зовнішнього аудитора, який має відповідний досвід та можливість перевіряти та звітувати про дотримання адміністратором своїх заявлених критеріїв методології та вимог Регламенту. Аудит проводиться щорічно і публікується через три місяці після завершення кожного аудиту з подальшими проміжними аудитами, якщо це необхідно.

ВИСНОВКИ

Отже, можна зважати на європейський досвід імплементації, критично його оцінювати і брати для розроблення положень регулювання сфери бенчмарків в Україні, найбільш значимі аспекти. Зокрема, створення довідкового реєстру (оскільки в Україні ринок деривативів не розвинений, то фактично не має термінової необхідності та доцільності вимагати реєстрацію адміністраторів та жорстко контролювати процес їх діяльності). Рекомендувати приведення методології та діяльності суб'єктів, які мають відношення до індексів та функціонують згідно з українським законодавством, відповідно до принципів IOSCO, оскільки зрозумілість, чіткість та транспарентність оцінки ринку є зокрема запорукою об'єктивного ефективного виконання задач у податкових цілях та в рамках державних закупівель. Зокрема, методологія збору інформації та створення бенчмарків кожного конкретного цінового агентства має бути доступною для користувачів інформаційних продуктів.

Ми позитивно оцінюємо перші кроки стосовно визнання важливості сфери еталонних цін в Україні, водночас пропонуємо удосконалити наведену вище дефініцію «котирувальні ціни» в ПКУ. На наш погляд, використання у випадку «отримані з визнаних

агентств із прозорою звітністю щодо цін» словосполучення «із прозорою звітністю» залишає місце для неоднозначних трактувань. Для уникнення таких неоднозначностей нами пропонується внести зміни до визначення терміну, замінивши «отримані з визнаних агентств із прозорою звітністю щодо цін» на «отримані з агентств, методологія діяльності яких відповідає рекомендаціям Міжнародної організації комісій з цінних паперів», оскільки, з одного боку, сфери охоплення такого документа міжнародної організації як Принципи роботи нафтових цінових агентств від 2012 р. [12] – поступово розширились і на товарні бенчмарки, з іншого боку – цих принципів добровільно дотримуються провідні інформаційні агентства, а з третього – саме дотримання цих принципів є рекомендованим у рамках Регламенту ЄС для бенчмарків.

Список використаних джерел

1. Besley T., Persson T. Why Do Developing Countries Tax So Little? *Journal of Economic Perspectives*. 2014. Vol. 28. № 4. pp. 99–120.
2. Brautigam D., Fjeldstad O.H., Moore M. *Taxation and State-Building in Developing Countries: Capacity and Consent*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
3. Besley T., Persson T. *Pillars of Prosperity: The Political Economics of Development Clusters*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2011.
4. Dincecco M. *State Capacity and Economic Development: Present and Past*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
5. Ricciuti R., Savoia A., Sen K. How do political institutions affect fiscal capacity? Explaining taxation in developing economies. *Journal of Institutional Economics*. 2019. Vol. 15. № 2. pp. 351–380. URL: <https://doi.org/10.1017/S1744137418000097>.
6. Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві" від 16.01.2020 № 466-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/466-20>.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.
8. Закон України "Про публічні закупівлі" від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19>.
9. Роль ДП «Держзовнішінформ» у публічних закупівлях. URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/in-mass-media/rol-dp-derzhovnishinform-u-publicnih-zakupivlyah/>
10. Featured Insights. URL: <http://www.indexindustry.org/insights/>.
11. On indices used as benchmarks in financial instruments and financial contracts or to measure the performance of investment funds and amending Directives 2008/48/EC and 2014/17/EU and Regulation (EU) No 596/2014 : Regulation No 2016/1011 of 8 June 2016. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/1011/oj>.
12. IOSCO. *Principles for Oil Price Reporting Agencies Final Report*. 2012. URL: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD391.pdf>.

References

1. Besley T., Persson T. Why Do Developing Countries Tax So Little? *Journal of Economic Perspectives*. 2014. Vol. 28. № 4. pp. 99–120.
2. Brautigam D., Fjeldstad O.H., Moore M. *Taxation and State-Building in Developing Countries: Capacity and Consent*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
3. Besley T., Persson T. *Pillars of Prosperity: The Political Economics of Development Clusters*. Princeton, NJ: Princeton

University Press, 2011.

4. Dincecco M. State Capacity and Economic Development: Present and Past. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.

5. Ricciuti R., Savoia A., Sen K. How do political institutions affect fiscal capacity? Explaining taxation in developing economies. *Journal of Institutional Economics*. 2019. Vol. 15, № 2. pp. 351–380. URL: <https://doi.org/10.1017/S1744137418000097>.

6. Law of Ukraine "On amendments to the Tax Code of Ukraine to improve data administration, eliminate technical and logical inconsistencies in tax legislation" of 16.01.2020 № 466-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/466-20> (in Ukrainian).

7. Tax Code of Ukraine of 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>. (in Ukrainian)

8. Law of Ukraine "On public procurement" of 25.12.2015

№ 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19> (in Ukrainian).

9. The role of Derzhzovnishinform in public procurement. URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/in-mass-media/rol-dp-derzhzovnishinform-u-publicnih-zakupivlyah/> (in Ukrainian).

10. Featured Insights. URL: <http://www.indexindustry.org/insights/>.

11. On indices used as benchmarks in financial instruments and financial contracts or to measure the performance of investment funds and amending Directives 2008/48/EC and 2014/17/EU and Regulation (EU) No 596/2014 : Regulation No 2016/1011 of 8 June 2016. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2016/1011/oj>.

12. IOSCO. Principles for Oil Price Reporting Agencies Final Report. 2012. URL: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD391.pdf>.

СЕМЕРУНЬЛюдмила Вікторівна
l.v.semerun@opi.ua**ПОРХУН**

Антоніна Тарасівна

ШМИРІНА

Анна Ігорівна

к.е.н., доцент, Одеський
національний політехнічний
університетмагістрант, Одеський національний
політехнічний університетстудентка, Одеський національний
політехнічний університет

УДК 658.1:005

ЕКОНОМІЧНИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА ТА ПОКАЗНИКИ ЙОГО ОЦІНЮВАННЯ**ECONOMIC CONDITION OF THE ENTERPRISE AND ITS EVALUATION INDICATORS**DOI: [https://doi.org/10.37634/efp.2021.1\(1\).8](https://doi.org/10.37634/efp.2021.1(1).8)**SEMERUN Liudmyla Viktorivna** – PhD in Economics, Associate Professor, Odesa National Polytechnic University**PORKHUN Antonina Tarasivna** – master, Odesa National Polytechnic University**SHMYRINA Anna Ihorivna** – student, Odesa National Polytechnic University

У статті представлено теоретичне узагальнення сутності економічного стану підприємства та надано авторське визначення даної категорії. Визначено основні складові, що характеризують економічний стан підприємства та обґрунтовано систему показників для його оцінювання, що уможливило отримати адекватну економічну інформацію про фінансове положення, ефективність діяльності та рівень конкурентоспроможності промислових підприємств. Розкрито етапи та методику розрахунку комплексного інтегрального показника, який враховує значення всіх складових економічного стану підприємства та дозволяє виявити проблемні місця й прийняти заходи для їх нейтралізації в майбутньому.

* * *

В статье представлено теоретическое обобщение сущности экономического состояния предприятия и дано авторское определение данной категории. Определены основные составляющие, характеризующие экономическое состояние предприятия и обоснована система показателей для его оценки, что позволяет получить адекватную экономическую информацию о финансовом положении, эффективности деятельности и конкурентоспособности промышленных предприятий. Раскрыты этапы и методика расчета комплексного интегрального показателя, который учитывает значения всех составляющих экономического состояния предприятия, позволяет выявить проблемные места и принять меры по их нейтрализации в будущем.

* * *

Introduction. The effectiveness of enterprise management largely depends on an objective, timely and comprehensive assessment of its economic condition. Today there are a number of studies that define the financial condition of the enterprise and reveal the content of this economic category. However, there are some differences between the financial and economic components, so it is necessary to clarify the essence of the concept of "economic condition of the enterprise" and justify the indicators for its evaluation.

The purpose of the paper is the research of the concept of "economic condition of the enterprise", formation of a system of indicators for its assessment and implementation of an integrated assessment of the economic condition of PJSC "Odeskabel".

Results. The paper presents a theoretical generalization of the essence of the economic condition of the enterprise and provides an author's definition of this category. The economic condition of enterprises is a complex concept that reflects the condition of the enterprise in the process of activity and is characterized by a system of indicators that determine the financial position of economic entities, the efficiency of their operation and the level of competitiveness in the market. The system of indicators for assessing the economic condition of industrial enterprises is substantiated. The stages and methods of calculation of a complex integrated indicator are revealed, which takes into account the value of all components of the economic condition of the enterprise and allows to identify problem areas and take measures to neutralize them in the future.

Conclusion. The developed integrated indicator for assessing the economic condition of industrial enterprises from the position of its relationship with financial stability, liquidity, efficiency and competitiveness allows you to make better management decisions to determine development priorities in accordance with the planned goals of the enterprise.

Ключові слова: економічний стан підприємства, фінансове положення, ефективність діяльності, конкурентоспроможність, інтегральна оцінка економічного стану підприємства

Ключевые слова: экономическое состояние предприятия, финансовое положение, эффективность деятельности, конкурентоспособность, интегральная оценка экономического состояния предприятия

Keywords: economic condition of the enterprise, financial position, efficiency, competitiveness, integrated assessment of the economic condition of the enterprise

ВСТУП

Розвиток ринкових відносин в Україні призводить до відповідальності та незалежності підприємств й

інших учасників ринку за розробку та прийняття управлінських рішень. Ефективність управління підприємством значною мірою залежить від об'єктивної, своєчасної та всебічної оцінки його економічного

стану.

Сьогодні існує низка досліджень, які дають визначення фінансового стану підприємства та розкривають зміст цієї економічної категорії. Однак між фінансовою і економічною складовою існують певні відмінності, тому необхідним є уточнення сутності поняття «економічний стан підприємства» та характеристики показників його оцінки.

Теоретичні та практичні аспекти оцінки економічного стану суб'єктів господарювання розглядали у своїх працях такі вчені-економісти, як О.О. Гетьман, Ф.В. Горбонос, В.І. Гринчуцький, О.С. Іванілов, І.В. Ковальчук, О.М. Царенко та ін. Вказані питання висвітлені вченими у дослідженнях економічного стану суб'єктів господарювання В.В. Ковальова, Г.В. Савицької, А.Д. Шеремета. До питань економічного аналізу і діагностики отриманих результатів діяльності підприємств зосереджували свої дослідження Г.І. Кіндрацька і О.Є. Кузьмін.

МЕТА роботи – дослідження поняття «економічний стан підприємства», формування системи показників для його оцінки, а також здійснення інтегральної оцінки економічного стану на прикладі ПАТ «Одескабель».

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Науковим та методологічним підґрунтям дослідження є монографії, матеріали періодичних наукових видань з проблем управління фінансово-економічним станом підприємства. Під час дослідження

використовувались методи аналізу, синтезу, теоретичного узагальнення (для уточнення сутності економічного стану підприємства та обґрунтування показників його оцінки), методи кількісного та якісного аналізу, порівняння, інтегральний метод (для проведення комплексного оцінювання економічного стану виробничого підприємства).

РЕЗУЛЬТАТИ

Науково-технічний прогрес та економічний розвиток в економіці України неможливі без стабільного економічного стану промисловості. У сучасному світі господарська діяльність підприємств є предметом уваги всіх учасників економічних відносин, яких об'єднує один спільний інтерес – отримання максимального прибутку за мінімальних витрат, які понесе підприємство у результаті функціонування.

Економічний стан підприємства є загальною характеристикою, яка відображає поточну ситуацію на підприємстві, тобто забезпеченість усіма ресурсами, а саме матеріальними, трудовими та фінансовими, а також рівень та ефективність їх використання у відношенні витрат і надходжень від здійснення бізнес-процесів. Саме економічний стан визначає фінансово-економічну стійкість суб'єктів господарювання, ефективність їх функціонування та рівень конкурентоспроможності. Ці три складові зі свого боку формують відповідний рівень міцності економічного стану конкретного підприємства (рис. 1).

Рис. 1. Основні складові, що характеризують економічний стан підприємства

За позитивних змін показників стійкості, ефективності та конкурентоспроможності відповідно економічний стан підприємства буде покращуватися.

Чимало науковців сучасності розрізняють поняття «фінансовий стан» та «економічний стан підприємства». Ми погоджуємося з вченими, які вважають домінуючою відмінною рисою, що відрізняє суть цих понять, є саме: визначення відмінності між економічною діяльністю підприємства, що включає розуміння всіх видів діяльності на підприємстві та фінансової діяльності, безпосередньо пов'язаної зі змінами структури та розміру капіталу підприємства.

Поняття «економічний стан підприємства» трактується сучасними науковцями досить різноманітно. С.М. Гончарова у своєму тлумачному словнику термін «економічний стан» визначає, як співвідношення

між доходами та їх витратами і можливість самостійного відтворення на будь-якому господарському суб'єкті ринку [1]. У даному трактуванні підкреслюється необхідність здійснення ефективної діяльності підприємства для забезпечення зміцнення економічного стану, що дозволить забезпечити розвиток підприємства в майбутньому.

А.М. Турило, А.В. Агапова трактують економічний стан підприємства як сукупність економічних показників, що характеризують економічний розвиток підприємства (показники ефективності, прибутковості, конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості) на певний момент часу або за певний період, визначається дією системи соціально-економічних відносин та конкретизується згідно з метою дослідження та специфічними умовами господарювання [2].

Н. Шкроміда у своїй роботі це поняття розкриває так: економічний стан підприємства – це комплексне поняття, що характеризується забезпеченістю ресурсами, необхідними для нормальної виробничої діяльності всіх суб'єктів господарювання, доцільністю і ефективністю їх розміщення і використання, комерційними взаємовідносинами з іншими суб'єктами господарювання, стійкістю та платоспроможністю [3]. З даним визначенням погоджується науковець В.Я. Чевганова, яка зазначає, що економічний стан підприємства передбачає дослідження усіх аспектів його діяльності і серед показників оцінки економічного стану виділяє наступні напрями: обсяг виробництва, оцінювання прибутковості, оцінювання платоспроможності, оцінювання фінансової стійкості, оцінка стану і ефективності використання основних фондів, оцінювання стану і ефективності витрат, оцінювання ділової активності, оцінювання персоналу, оцінювання інвестиційного-інноваційного стану підприємства [4].

Г.В. Савицька визначає економічний стан підприємства як економічну категорію, що відображає стан підприємства у процесі діяльності і здатність суб'єкта господарювання до саморозвитку на фіксований момент часу [5].

Л.О. Лігоненко й О.О. Охримчук пропонують концепцію оцінювання економічного стану підприємства, яка буде оцінюватися на моделі життєздатності підприємства [6]. В якості параметрів життєздатності авторами запропоновано використовувати 5 характеристик: наявність чистих активів, наявність активів для забезпечення виконання зобов'язань, забезпечення платоспроможності, забезпечення беззбиткової діяльності, забезпечення належної конкурентоспроможності та інноваційної активності.

Отже, економічний стан підприємств – це комплексне поняття, що відображає стан підприємства у процесі діяльності і характеризується системою показників, які визначають фінансове положення суб'єктів господарювання, ефективність їх функціонування та рівень конкурентоспроможності на ринку.

Стосовно оцінювання економічного стану підприємства науковці А.М. Турило, А.В. Агапова виділяють три основних підходи (табл. 1).

На нашу думку, в оцінюванні економічного стану промислового підприємства доцільним є застосування третього підходу, який передбачає формування системи показників, що комплексно характеризують економічну діяльність підприємства за певними ознаками з подальшим розрахунком інтегрального показника.

Дослідивши весь набір економічних показників та

визначивши їх взаємозв'язок і вплив на оцінку економічного стану підприємства, виокремлено низку показників, які стисло, але повною мірою характеризують економічний стан конкретного промислового підприємства (табл. 2).

Обрані показники надають можливість отримати адекватну економічну інформацію про рівень фінансової стійкості, ліквідності, ефективності відповідної діяльності та конкурентоспроможності промислових підприємств. Отже, оцінювання економічного стану підприємства можна здійснювати через систему показників, які дають змогу всебічно охарактеризувати та дослідити становище підприємства.

Для формування єдиного однозначного висновку стосовно економічного стану підприємства слід використовувати комплексний інтегральний показник, його динаміку і ступінь залежності від факторних показників.

Алгоритм інтегральної оцінки економічного стану підприємства складається з наступних етапів (рис. 2).

Узагальнюючий комплексний інтегральний показник економічного стану промислових підприємств (I_j) пропонується визначати за такою формулою:

$$I_j = \frac{\sum_{i=1}^n S_{ij} \times d_{ij}}{\sum_{i=1}^n d_{ij}},$$

де S_{ij} – ступінь досягнення конкретним показником підприємства його нормативного або еталонного значення;

d_{ij} – значимість конкретного показника економічного стану для підприємства;

n – кількість показників, які беруть участь у розрахунку.

За допомогою наведеного алгоритму було проведено інтегральне оцінювання економічного стану ПАТ «Одескабель», результати якої представлено у табл. 3.

З проведених розрахунків видно, що у 2019 р. на досліджуваному підприємстві значення інтегрального показника зменшилось порівняно з минулим періодом, що є негативною тенденцією і свідчить про наявні проблеми в управлінні економічним станом. Оцінюючи значення інтегрального показника економічного стану за шкалою Харінгтона (інтервал оцінок 0,37-0,63), можна зробити висновок, що ПАТ «Одескабель» у 2018-2019 рр. має середній рівень фінансово-економічного стану.

Таблиця 1

Підходи до оцінки економічного стану підприємства [складено на основі [2]]

Підхід	Оцінювання економічного стану
1. На базі класифікації діяльності підприємства, що визначені в (ПС)БО	Розрахунок системи показників, які характеризують фінансову, інвестиційну та операційну діяльність.
2. На базі структури підприємства	На основі показників, які характеризують специфіку діяльності окремих структурних підрозділів підприємства, зокрема основних та допоміжних підрозділів, обслуговуючих господарств, побічних та інших виробництв.
3. На базі системи показників	Показники, що комплексно характеризують економічну діяльність підприємства за певними ознаками з подальшим розрахунком інтегрального показника.

Таблиця 2

Показники оцінки економічного стану підприємства [згруповано авторами на основі [3-6]]

№ п/п	Показники оцінки	Умове позначення	Формула розрахунку
Показники фінансового положення			
1	Коефіцієнт автономії	K_A	Власний капітал / Капітал
2	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	K_M	Власний оборотний капітал / Власний капітал
3	Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	$K_{ЗВОК}$	Власний оборотний капітал / Оборотні активи
4	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_{ШЛ}$	(Оборотні активи – Запаси) / Поточні зобов'язання
5	Коефіцієнт загальної ліквідності	$K_{ЗЛ}$	Оборотні активи / Поточні зобов'язання
6	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{АЛ}$	Абсолютно ліквідні активи / Поточні зобов'язання
7	Коефіцієнт інкасації дебіторської заборгованості	$K_{ІДЗ}$	Чистий дохід від реалізації продукції / Дебіторська заборгованість
8	Коефіцієнт інкасації кредиторської заборгованості	$K_{ІКЗ}$	Чистий дохід від реалізації продукції / Кредиторська заборгованість
Показники ефективності діяльності			
9	Рентабельність власного капіталу	$R_{ВК}$	Чистий прибуток / Власний капітал
10	Рентабельність капіталу	R_K	Чистий прибуток / Капітал
11	Рентабельність продажу	R_P	Прибуток операційний / Чистий дохід від реалізації продукції
12	Фондовіддача	V_F	Чистий дохід від реалізації продукції / Основні фонди
13	Капіталовіддача	V_K	Чистий дохід від реалізації продукції / Капітал
14	Витратовіддача	V_B	Чистий дохід від реалізації продукції / Витрати виробництва
15	Оборотність запасів	$O_З$	Чистий дохід від реалізації продукції / Запаси
16	Продуктивність праці одного працівника	P_P	Чистий дохід від реалізації продукції / Середньооблікова чисельність
Показники конкурентоспроможності			
17	Фондоозброєність праці	Φ_O	Основні фонди / Середньооблікова чисельність
18	Коефіцієнт придатності основних фондів	K_P	Залишкова вартість основних фондів / Основні фонди за первісною вартістю
19	Коефіцієнт оновлення основних фондів	K_O	Основні фонди, що введені в експлуатацію / Основні фонди на кінець періоду
20	Коефіцієнт частки ринку	$Ч_r$	Обсяг продажу продукції підприємства на ринку / Сукупний обсяг продажу аналогічної продукції на цьому ж ринку

Рис. 2. Етапи визначення інтегральної оцінки економічного стану підприємства

Рис. 3. Результати інтегрального оцінювання економічного стану ПАТ «Одескабель» у 2018-2019 рр.

Таблиця 3

Вихідна інформація для проведення інтегрального оцінювання економічного стану ПАТ «Одескабель»
 [розраховано авторами за даними звітності ПАТ «Одескабель»]

Показник	Значення		Норма-тивне значення	Ступінь досягнення нормативу		Значимість показника
	2018 рік	2019 рік		2018 рік	2019 рік	
Оцінювання фінансового положення ($I_{ФП}$)						0,45
K_A	0,362	0,352	0,50	0,724	0,703	0,10
K_M	-0,133	-0,260	0,10	0,000	0,000	0,10
$K_{ЗВОК}$	-0,081	-0,164	0,10	0,000	0,000	0,20
$K_{ПЛ}$	0,685	0,441	0,70	0,978	0,631	0,10
$K_{ЗЛ}$	1,379	0,905	1,00	1,379	0,905	0,10
$K_{АЛ}$	0,088	0,059	0,25	0,353	0,236	0,10
$K_{ДЗ}$	6,447	6,299	7,50	0,860	0,840	0,20
$K_{КЗ}$	8,713	7,391	8,00	1,089	0,924	0,10
Оцінювання ефективності діяльності ($I_{ЕД}$)						0,35
$P_{ВК}$	0,033	0,041	0,25	0,133	0,164	0,20
P_K	0,012	0,015	0,15	0,082	0,098	0,10
$P_{П}$	0,049	0,037	0,20	0,243	0,184	0,20
$V_{Ф}$	4,167	3,828	4,50	0,926	0,851	0,10
V_K	1,575	1,460	1,50	1,050	0,973	0,10
V_B	1,034	1,031	1,20	0,862	0,860	0,10
O_3	5,246	5,019	5,00	1,049	1,004	0,10
$\Pi_{П}$	2,11	1,76	2,00	1,057	0,881	0,10
Оцінювання конкурентоспроможності (I_K)						0,2
Φ_O	0,507	0,460	0,45	1,128	1,023	0,20
$K_{П}$	0,175	0,195	0,20	0,875	0,973	0,20
K_O	0,022	0,008	0,10	0,218	0,077	0,30
Ψ_P	0,380	0,390	0,40	0,950	0,975	0,30

ВИСНОВКИ

Отже, розроблений інтегральний показник оцінки економічного стану промислових підприємств з позиції його взаємозв'язку з фінансовою стійкістю, ліквідністю, ефективністю діяльності та конкурентоспроможністю дозволяє приймати більш якісні управлінські рішення стосовно визначення пріоритетів розвитку відповідно до намічених цілей підприємства.

Аналіз змін інтегрального показника дозволяє робити висновки про економічний стан підприємств,

оцінити наскільки вдалою є політика керівництва у сфері забезпечення стійкості та ефективності використання ресурсів, у чому складаються недоліки цієї політики, а що, навпаки, має позитивні тенденції та є перевагою підприємства.

Список використаних джерел

1. Тлумачний словник економіста / за ред. проф. С.М. Гончарова. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 264 с.
2. Турило А.М., Агапова А.В. Теоретико-методологічні засади визначення сутності і оцінки категорії «економічний стан підприємства». *Актуальні проблеми економіки*. 2010.

№ 9. С. 160–164.

3. Шкромиди Н.Я. Комплексна оцінка економічного потенціалу суб'єктів господарювання. *Економічний аналіз*. 2011. Вип. 9. Ч. 1. С. 383–386.

4. Чевганова В.Я. Методика діагностування економічного стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2014. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_3_18

5. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Знання, 2007. 688 с.

6. Лігоненко Л.О., Охрімчук О.О. Економічний стан підприємства та методичні засади його оцінювання. *Економічний простір*. 2013. № 79. С. 248–259.

7. Горохова О. Сучасні аспекти розуміння діагностики. *Економічний аналіз*. 2011. Вип. 9, ч. 2. С. 124–126.

References

1. Explanatory dictionary of the economist / ed. prof. S.M. Honcharov. Kyiv: Center for Educational Literature, 2009. 264 p. (in Ukrainian)

2. Turylo A.M., Ahapova A.V. Theoretical and methodological

principles of determining the essence and evaluation of the category "economic condition of the enterprise". *Current economic problems*. 2010. № 9. pp. 160–164. (in Ukrainian)

3. Shkromyda N. Comprehensive assessment of the economic potential of economic entities. *Economic analysis*. 2011. Vol. 9. Part 1. pp. 383–386. (in Ukrainian)

4. Chevhanova V. Methods of diagnosing the economic condition of the enterprise. *Efficient economy*. 2014. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_3_18. (in Ukrainian)

5. Savytska H.V. Economic analysis of the enterprise. Kyiv: Znannia, 2007. 688 p. (in Ukrainian)

6. Lihonenko L.O., Okhrimchuk O.O. Economic condition of the enterprise and methodical bases of its estimation. *Economic space*. 2013. № 79. pp. 248–259. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2013_79_25. (in Ukrainian)

7. Horokhova O. Modern aspects of understanding diagnostics. *Economic analysis*. 2011. № 9 (2). pp. 124–126. (in Ukrainian)

Аудиторська фірма «Аналітик» пропонує аутсорсинг бухгалтерських послуг!

Аутсорсинг бухгалтерського обліку – це передача ведення бухгалтерського обліку сторонній фірмі.

Які ж переваги аутсорсингу бухгалтерських послуг?

1. Значна (!) економія коштів на ведення бухобліку:

- економія за бухгалтерські послуги, за які **Ви нам платитимете принаймні на 1000 гривень менше, ніж штатному бухгалтеру**;
- економія на програмне забезпечення (1С, Медок, Ліга Закон тощо);
- економія на утримання офісу, комп'ютерної техніки.

2. Відтепер податкові та інші інспекції – це наші проблеми!

Ми беремо на себе повну матеріальну відповідальність за якість наданих бухгалтерських послуг, включаючи можливі санкції.

3. З нами Ви можете забути про головний біль з постійними пошуками бухгалтера, який у будь-який час може піти від Вас на іншу роботу.

4. Ми не йдемо у відпустку та не беремо лікарняний. Наша фірма справді гарантує безперервне та якісне ведення бухгалтерського обліку.

І нарешті – з нами Ви не тільки отримаєте якісні бухгалтерські послуги. За додатковою домовленістю ми забезпечимо Вас необхідними податковими, юридичними консультаціями, аудиторськими послугами різного характеру.

Все що Вам потрібно – це:

- періодично передавати нам первинну бухгалтерську документацію;
- щомісячно отримувати від нас інформацію про податки та інші обов'язкові платежі;
- укласти із нами договір.

Зробіть вибір, вигідний для Вас!

(044)278-05-88

(097)178-90-89

(066)178-20-42

www.af-analitik.com.ua